

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ
İÇERİĞİNİN ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN
SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Remziye ACAR

Eskişehir, 2003

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ
İÇERİĞİNİN ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR
VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Remziye ACAR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İlköğretim (Sosyal Bilgiler Öğretmenliği) Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Ersan SÖZER**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2003**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

SOSYAL BİLGİLER DERSİ İÇERİĞİNİN ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Remziye ACAR

İlköğretim (Sosyal Bilgiler Öğretmenliği) Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003

Danışman: Prof. Dr. Ersan SÖZER

Sosyal Bilgiler dersi bireyi toplumsallaştıran, dünü hatırlatarak bugünü yaşamasını ve yarını da kucaklamasını öğreten bir disiplinler topluluğudur. Hayatın kendisini konu alan bu dersin öğretimi insanların topluluk halinde yaşamaya başlamasından günümüze dek süregelmiştir. Küreselleşen dünyada yarının yurttaşının yetiştirilmesinde de yine bu ders önemli rol oynayacaktır.

İlköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğretiminde karşılaşılan sorunları belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yapılan bu araştırma, tarama modeline göre gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 2001-2002 öğretim yılında, Eskişehir merkezinde yer alan 82 ilköğretim okulunda 6. ve 7. sınıfların Sosyal Bilgiler derslerine giren 116 öğretmen katılmıştır. İçeriğin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların giderilmesi için öneriler öğretmenlerin araştırma anketine verdikleri yanıtlarla belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla ilgili literatür taramasının ardından, uzman görüş ve önerileri doğrultusunda “Sosyal Bilgiler Dersi İçeriğinin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Anket Formu” (Ek-1) geliştirilmiştir. Toplam 33 sorudan oluşan anket verilerinin yüzde ve frekans hesaplamaları ile SPSS paket programına göre yapılan istatistiksel çözümlenmeleri sonunda, şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Araştırmaya katılan öğretmenler, ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini genelde “Kısmen” yararlı ve uygun bulmaktadırlar. Öğretmenlerden % 51,7’si içeriği “öğrencilerde bilgi ve becerilerin geliştirilmesini ön planda tutma” yönünden yeterli görmemektedir.
- Öğretmenler Sosyal Bilgiler 6. sınıf ünitelerine ilişkin olarak öğrencilerin ilgisini çektiği, gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olduğu ve öğrenci düzeyine uygun olduğu görüşlerine katılırken; ünitelerin öğretimi için gerekli araç gerecin bulunduğu, ünitenin öğretimi için öngörülen sürenin yeterli olduğu görüşlerine katılmamaktadır. “Moğollar ve Diğer Türk Devletleri” ünitesi 6. sınıfın en sorunlu ünitesi olarak görülmektedir.
- Öğretmenler 7. sınıf ünitelerine ilişkin olarak öğrenci düzeyine uygun olduğu, öğrencilerin ilgisini çektiği ve gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olduğu görüşlerine katılmaktadırlar. Diğer yandan üniteler öğrenci düzeyine göre soyut, içerisinde çok sayıda konu bulunan ve öğretimi için öngörülen sürenin yetmediği üniteler şeklinde algılanmaktadır. “17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti” ünitesi 7. sınıfların en sorunlu ünitesi olarak görülmektedir.
- Öğretmenlerin geleceğe yönelik eğilimlerinde 7. sınıf içeriğinin oldukça fazla olduğu, güncel gelişmelerin içeriğe eklenmesi gerektiği, içeriğin öğrenci düzeyine uygun hale getirilmesi gerektiği ve içeriğin kronolojik düzenlenmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmaktadır. Öğretmenler başarılı bir içerik öğretimi için de görsel ve işitsel araçlarla ve öğrenci merkezli öğretim yapılmasını öncelikli olarak belirtmektedirler.

ABSTRACT

PROBLEMS ABOUT TEACHING OF SOCIAL STUDIES CONTENT AND SUGGESTION OF SOLUTIONS

Social studies lesson is a community of disciplines that has made social people; has taught living today by making them remember the past and how they embrace the future. Teaching of the lesson that its subject is the life has been continued from the time people began as a community until today. Also this lesson will has an important effect on the world making global for training citizens of the future.

The purpose of this study is to determine the problems about teaching of content of 6th and 7th social studies and suggestions of solution in accordance with opinions of teachers. Comprise of the study included 82 secondary schools in center of Eskişehir. Sample was not selected in the study. Data for the study was obtained from results of inquiry was answered by social studies teachers at these schools. Statistical solutions of the data was performed by computer using SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programs. Frequency and percentage techniques was used on the solution of the data.

Following results has been obtained as depend on the data of the study:

- The teachers who participated in the resource has been preferred “partly useful and appropriate” in general as an opinion about content of 6th and 7th social studies lesson.
- The teachers opinions about 6th social studies units are: units are appropriate for students level, useful in real life and attractive for students; but tools and equipment for education and education period of units are inadequate.
- The teachers opinions about 7th social studies units are units are appropriate for students level, useful in reel life and attractive for students. But they have thought that units are abstract, education periods are not enough and many subjects are in the unite.

- In addition, The teachers have determined that content of 7th social studies is too much, content must be updated, made appropriate to student development level, put in order chronologically and education of content must be student-centered by using audio visual materials and tools.

**T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Remziye ACAR'ın "Sosyal Bilgiler Dersi İçeriğinin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı tezi 26/03/2003 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof.Dr.Ersan SÖZER	
Üye	: Y.Doç.Dr.Oğuz GÜRSEL	
Üye	: Y.Doç.Dr.Mehmet GÜLTEKİN	
..		

Prof.Dr. İlknur KEÇİK
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Eğitim kurumlarının en önemli görevi, çocuğa diğer bireylerle ve toplumla ilişki kurmasını öğretmek; çevresine, yurduna ve dünyaya yararlı bir insan olmasını sağlamak; geçmişten gelen kültürel birikimleri özümseyip geleceğe güvenle bakabilen ve hayatına yön verebilen mutlu bireyler yetiştirmektir. Sosyal Bilgiler dersi ise bu konuda bireyi yetiştirebilecek konu alanlarının oluşturduğu bir disiplinler topluluğudur.

Toplum ve birey için önemli görevleri olan Sosyal Bilgiler dersinin başarılı bir şekilde öğretilmesi gereklidir. Bu araştırmanın amacı da, Sosyal Bilgiler dersinin içeriği öğretilirken karşılaşılan sorunları saptamak ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler ortaya koymaktır. Araştırma sonunda elde edilecek bulguların, nitelikli bir Sosyal Bilgiler öğretimi için öğretmenlere ve programın geliştirilmesinde karar vericilere dayanak oluşturacağı umut edilmektedir. Araştırma; giriş, yöntem, bulgular ve yorumlar, sonuçlar ve öneriler olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, kuramsal bilgilere yer verilerek problem ortaya konmuştur. Yöntem bölümünde araştırmanın gerçekleştirilmesinde izlenen yola yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlar bölümünde; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersinin içeriği ve bu içeriğin öğretiminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri betimlenmiştir. Sonuç ve öneriler bölümünde ise bulgulara dayalı sonuçlar ortaya konmuş, nitelikli bir Sosyal Bilgiler öğretimi için önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın planlanmasından sonuçlanmasına kadar, değerli görüş ve önerileriyle beni yönlendiren, danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ersan Sözer'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın planlanması ve araştırma anketinin hazırlanmasında değerli görüş ve önerilerinden yararlandığım Sayın Prof. Dr. Şefik Yaşar ve Sayın Yard. Doç. Dr. Mehmet Gültekin'e teşekkür ediyorum. Ayrıca araştırmamda bana yol gösteren Sayın Yard. Doç. Dr. Handan Anıl ve Sayın Arş. Gr. Dilek Belet'e teşekkür borçluyum. İlköğretim Bölümü sekreteri Sayın Kamile Kullabcı'ya da güler yüzlü ve yardımsever yaklaşımlarından dolayı teşekkür ederim.

Araştırma süresince her konuda yardımını ve manevi desteklerini esirgemeyen ve zorlandığım anlarda beni yalnız bırakmayan sevgili eşim Kadir Acar'a ve değerli dostum Sema Şanlı sonsuz teşekkür ederim. Oğullarım Bedir ve Serdar'dan çaldığım anları ise en kısa sürede ödeyeceğime söz veriyorum.

Remziye ACAR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.1.1. Sosyal Bilimler İçinde Sosyal Bilgilerin Yeri	2
1.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretimin Gelişimi.....	4
1.1.3. Sosyal Bilgilerin İlköğretim Programındaki Yeri ve Önemi.....	6
1.1.4. Sosyal Bilgiler Programının Temel Özellikleri.....	10
1.1.4.1. Sosyal Bilgiler Programının Amaçları.....	11
1.1.4.2. Sosyal Bilgiler Programının İçeriği.....	17
1.1.4.3. Sosyal Bilgilerde Öğrenme-Öğretme Süreçleri.....	20
1.1.4.4. Sosyal Bilgilerde Değerlendirme.....	24
1.1.5. Sosyal Bilgilerde İçerik ve Düzenlenmesi.....	27
1.1.6. İlgili Araştırmalar.....	32
1.2. Araştırmanın Amacı.....	36
1.3. Araştırmanın Önemi.....	37
1.4. Sayıtlar.....	38
1.5. Sınırlılıklar.....	38
1.6. Tanımlar.....	39
2. YÖNTEM.....	40
2.1. Araştırmanın Modeli.....	40

2.2. Evren ve Örneklem.....	40
2.3. Verilerin Toplanması.....	42
2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	43
3. BULGULAR VE YORUMLAR.....	44
3.1. Sosyal Bilgilerde İçeriğe İlişkin Bulgular.....	44
3.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğine İlişkin Genel Bulgular.....	44
3.1.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğinin (Konuların) Dersin Amaçları İle Doğrudan İlişkili Olma Durumu.....	45
3.1.1.2. İçeriğin Bilimsel Açıdan Doğru Olma Durumu	45
3.1.1.3. İçeriğin Güncel Olma Durumu	46
3.1.1.4. İçeriğin Kültürel ve Sosyal Bakımdan Anlamlı Olma Durumu	47
3.1.1.5. İçeriğin Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygun Olma Durumu.....	48
3.1.1.6. İçeriğin Öğrencilerin İlgi ve Gereksinimlerine Yanıt Verme Durumu	48
3.1.1.7. İçeriğin Öğrencilerde Becerilerin Geliştirilmesini Ön Planda Tutma Durumu.....	49
3.1.1.8. İçeriğin Öğrencilerin Olgu ve Olaylara Geniş Bir Görüş Açısı İle Bakmasına Olanak Sağlama Durumu.....	50
3.1.1.9. İçeriğin Öğrencilerin Önceki Öğrendikleri İle Kaynaşıklık Sağlama Durumu.....	51
3.1.1.10. İçeriğin Basitten Karmaşığa, Yakın Çevre ve Zamandan Uzak Çevre ve Zaman Göre Sistemli Düzenlenme Durumu ..	52
3.1.1.11. İçeriğin Uygulanabilir, Kullanılabilir (İşevuruk) Özellikte Olma Durumu	53
3.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinin 6. Sınıf İçeriğine İlişkin Bulgular.....	54
3.1.2.1. Demokratik Hayat Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	54
3.1.2.2. Coğrafya ve Dünyamız Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	56

3.1.2.3. Türkiye Tarihi Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	57
3.1.2.4. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	58
3.1.2.5. Türkiye'miz Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	59
3.1.2.6. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	60
3.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin 7. Sınıf İçeriğine İlişkin Bulgular.....	62
3.1.3.1. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	62
3.1.3.2. İstanbul'un Fethi ve Sonrası Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	63
3.1.3.3. Avrupa'da Yenilikler Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	64
3.1.3.4. 17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	66
3.1.3.5. 19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	67
3.1.3.6. Osmanlı Kültür ve Uygarlığı Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	68
3.1.3.7. Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	69
3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Geleceğe Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulgular.....	70
3.2.1. Sosyal Bilgilerde Dersinin İçeriğinde Yer Alan Konuların Yeterliliği, Eksikliği veya Fazlalığı İle İlgili Bulgular.....	71
3.2.2. 6 ve 7. Sınıflarda Okutulmakta Olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sürekli Geliştirilmesi ve İçerikte Yer Alması Gereken Konulara İlişkin Bulgular.....	72
3.2.3. Sosyal Bilgiler İçeriğinde Yer Alan Ünite ve Konuların Seçiminde ve Düzenlenmesinde Neler Yapılabileceği ve Nelere Uyulması Gerektiğine İlişkin Bulgular.....	73
3.2.4. Başarılı Bir İçerik Öğretimi İçin Neler Yapılabileceğine İlişkin Bulgular.....	75

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	76
4.1. Sonuçlar.....	76
4.1.1. Sosyal Bilgilerde İçeriğe İlişkin Sonuçlar.....	76
4.1.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğine İlişkin Genel Sonuçlar.....	77
4.1.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinin 6. Sınıf İçeriğine İlişkin Sonuçlar.....	79
4.1.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin 7. Sınıf İçeriğine İlişkin Sonuçlar.....	80
4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Geleceğe Yönelik Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar.....	81
4.2. Öneriler.....	82
EKLER.....	84
KAYNAKÇA.....	94

TABLO LİSTESİ

Tablo	Sayfa
1. İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Tablosu.....	7
2. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Üniteleri.....	18
3. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Üniteleri.....	19
4. Öğretim Yaklaşımları ve Dayandıkları Öğrenme Kuramları	21
5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler	23
6. Öğretmenlerin Meslekî Hizmet Süreleri ve En Son Bitirdikleri Eğitim Programına Göre Dağılımları	41
7. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriği (Konular) Dersin Hedefleri İle Doğrudan İlişkili midir?	45
8. İçerik Bilimsel Açıdan Doğru mudur?	46
9. İçerik Güncel midir?	46
10. İçerik Kültürel ve Sosyal Bakımdan Anlamlı mıdır?.....	47
11. İçerik Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygun mudur?.....	48
12. İçerik Öğrencilerin İlgi ve Gereksinimlerine Yanıt Vermekte midir?	49
13. İçerik Öğrencilerde Becerilerin Geliştirmesini Ön Planda Tutmakta mıdır?	50
14. İçerik Öğrencilerin Olgu ve Olaylara Geniş Bir Görüş Açısı İle Bakmasına Olanak Sağlamakta mıdır?	51
15. İçerik Öğrencilerin Önceki Öğrendikleri İle Kaynaşıklık Sağlamakta mıdır?	51
16. İçerik Basitten Karmaşığa, Yakın Çevre ve Zamandan Uzak Çevre ve Zamana Göre Sistemli Düzenlenmiş midir?	52
17. İçerik Uygulanabilir, Kullanılabilir (İşevuruk) Özellikte midir?	53
18. Demokratik Hayat Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	55
19. Coğrafya ve Dünyamız Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	56
20. Türkiye Tarihi Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	57
21. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri Ünitesi'ne İlişkin Görüşler	58

22. Türkiye'miz Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	60
23. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	61
24. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	62
25. İstanbul'un Fethi ve Sonrası Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	64
26. Avrupa'da Yenilikler Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	65
27. 17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	66
28. 19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	67
29. Osmanlı Kültür ve Uygarlığı Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	69
30. Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası Ünitesi'ne İlişkin Görüşler.....	70
31. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğinde Yer Alan Ünite ve Konuların Yeterliliği, Eksikliği ve Fazlalığı Konusunda Ne Söyleyebilirsiniz?.....	71
32. 6. ve 7. Sınıflarda Okutulmakta Olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sürekli Geliştirilmesi Gerektiğine İnanıyor musunuz? İnanıyor İseniz İçerikte Yer Alması Gereken Ünite ve Konular Sizce Neler Olmalıdır?.....	72
33. Sosyal Bilgiler İçeriğinde Yer Alan Ünite ve Konuların Seçiminde ve Düzenlenmesinde Neler Yapılabileceği ve Nelere Uyulması Gerektiği Konusunda Ne Söyleyebilirsiniz?	74
34. Sosyal Bilgiler Dersinde Başarılı Bir İçerik Öğretimi İçin Neler Yapılmalıdır?	75

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil	Sayfa
1. Sosyal Bilgilerin Kapsamı.....	3
2. Sosyal Bilgiler Dersinin Öteki Derslerle İlişkisi.....	8
3. Programların Hiyerarşisi.....	10
4. Program Geliştirme Sürecinde Yer Alan Öğeler.....	10
5. Amaçların Hiyerarşisi.....	12

1. GİRİŞ

1.1. Problem

İnsan varolduğu günden bu yana, bir yandan evrendeki olup bitenleri anlama, tanıma, onun sırlarını çözme; öte yandan doğayı kontrol altına alarak daha rahat ve güvenli bir yaşam sürdürme isteği duymuştur. Bu istek doğrultusunda sürdürülen sistemli çabalar sonucu bilim oluşmuştur. Bilim teknolojik uygulamalarıyla hem yaşam koşullarını değiştirmekte hem de düşünceleri biçimlendirerek dünya görüşünü etkilemektedir. Gerek bireylerin gerekse toplumların yaşantılarını önemli ölçüde etkileyen bilim, aynı zamanda toplumsal gelişme ve çağdaşlaşmanın temel ölçütü olarak kabul edilmektedir (Yaşar, 1998a, s.155). Bilimle insanın bu ilişkisi günümüzde daha da belirgin hale gelmiştir.

“Bilimler elde edilen bulgular sonucu hızla değişmekte, yenileşmekte ve gelişmektedir. Kimi bilimlerin, 10-20 yıl önce dayandıkları, güvendikleri bilgiler bugün ya yetersiz ya da geçersiz kalmaktadır” diyen Başaran (1987, s.22) bilim alanındaki değişme ve gelişmelerin eğitim alanına da yansımalarının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Doğan ise (1997, s.1) “Bilginin hızla artması, iletişim olanaklarının çoğalması, teknolojinin yaygınlaşması eğitimden beklentileri de değiştirmiştir. 21. yüzyılda yetişmiş insan kaynağı, uluslararası pazarlarda en büyük rekabet unsuru olarak görülmektedir” derken, insan kaynaklarından ne gibi yeterlilikler beklendiği ve bu yeterliliklerin nasıl kazandırılacağı sorularına birçok ülkede yanıt arandığına; uluslararası alandaki rekabette eğitime de bir kısım görevler düştüğüne dikkatleri çekmektedir.

Toplumların sürekli değişim ve gelişim içinde olduğunu; kültürün de toplumsal kurumlar ve koşullardaki değişmelerle birlikte sürekli değiştiğini belirten Fidan ve Erden (1994, s.59) kültürün yeni nesillere aktarılması kadar bireylerin toplumdaki

değişmelere uyum gösterebilecek ve değişmeye katkıda bulunabilecek bir biçimde yetiştirilmesinin de gerekliliğini belirtmektedirler. Bunun da eğitim-öğretim etkinlikleriyle sağlanabileceğini vurgulayarak Doğan'ın yukarıdaki görüşünü desteklemektedirler.

Toplumun kültürel mirasını genç kuşaklara aktarmak, bireylere toplum değerlerini ve toplum yaşamında üstlenebilecekleri rolleri öğretmek, bireylerde akılcı düşünme alışkanlıklarını kazandırmak, akılcı düşüncünün yollarını göstererek bireylerin doğal ve toplumsal çevreyi bilimsel ilkeler doğrultusunda değerlendirmelerini sağlamayı eğitimin başta gelen görevleri olarak gören Anıl (1999, s.1); eğitimin bu görevlerini Sosyal Bilgiler öğretiminin de desteklediğini ve büyük ölçüde eğitim sürecine katkıda bulunduğunu eklemektedir.

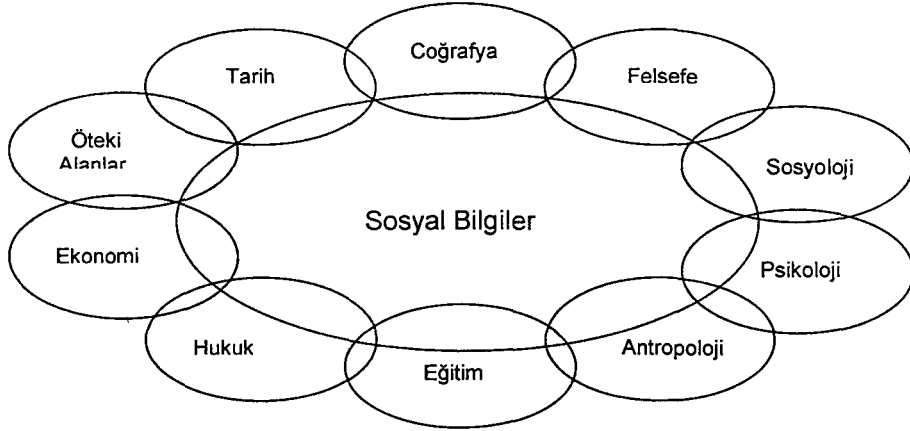
“Bilginin hızla çoğalıp yayılması, iletişim ve ulaşım teknolojisindeki hızlı gelişmeler, dünyayı küçük bir köy durumuna getirdiğinden küreselleşme kavramı her gün biraz daha önem kazanmaya başlamıştır” diyen Sözer (1998a, s.35), eğitimin giderek evrensel boyutlarda ele alınmasının ve dünya ülkelerinin bütünleşme çabalarının küresel eğitimin önemini arttırdığına dikkatleri çekmektedir. Küresel eğitimin gerçekleşmesinde en uygun temel konu alanı olarak da Sosyal Bilgiler görülmektedir.

1.1.1. Sosyal Bilimler İçinde Sosyal Bilgilerin Yeri

Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlar yapılırken daha çok Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler karşılaştırılarak aralarındaki farklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sosyal Bilimler insanın insanla ve insanın çevresiyle olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğu; Sosyal Bilgiler ise Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan, ancak gerçekte Sosyal Bilimler dediğimiz Felsefe, Sosyoloji, Ekonomi, Psikoloji, Antropoloji, gibi disiplinlerden seçilerek ilköğretime uygun biçime getirilmiş konulardır (Kısakürek, 1988, ss.2-5).

Sönmez (1997, ss. 2-4) “Sosyal Bilgiler, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgilerdir. Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin ortak bir bileşkesi yani disiplinlerarası bir disiplin olarak ele alınabilir” demektedir. Sosyal Bilgilerin bu durumu Şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 1. Sosyal Bilgilerin Kapsamı

Kaynak: Sözer, Ersan. “Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi”, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: 1998a, s. 7.

Sosyal Bilimler; sosyal yaşayış, insan ilişkileri, sosyal kurumlar, insan davranışlarını etkileyen değişimlerin neden ve sonuçlarının saptanması, araştırılması, anlaşılması ve yorumlanması gibi konular üzerinde durmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi ise, temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinlerarası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren; ilköğretim düzeyine ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun duruma getirilmiş bir ders olarak ele alınmaktadır (Sözer, 1998a, ss. 6-12).

Gerçekte Sosyal Bilgiler, eğitim alanının yarattığı bir kavramdır. Bu disiplinlerarası alan Sosyal Bilimlerdeki kuramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alınarak bireyin toplum içinde geliştirilmesi ve yetiştirilmesini amaçlamaktadır (Paykoç, 1991, s.2).

Erden’in (? , s.8) Sosyal Bilgiler tanımı, dersin amacını, içeriğini ve önemini ortaya koyar nitelikte olup “Sosyal Bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş

yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı” şeklinde dir.

Program boyutundan yaklaşan Varış (1996, s.131), Sosyal Bilimleri “bilgi strüktürü” Sosyal Bilgileri ise “program strüktürü” açılarından sınıflandırmaktadır. Bu sınıflama çerçevesinde Sosyal Bilimlerin içine Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Tarih, Siyasal Bilgiler, Ekonomi v.b. bilim alanları girmekte; Sosyal Bilgiler başlığı altında ise Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi önemli yer tutmakta, Felsefe, Mantık ve Ahlak gibi alanlara da yer verilmektedir.

Kısakürek (1988, s.5), Uluslararası Sosyal Bilimler Ansiklopedisi’nde Antropoloji, Ekonomi, Coğrafya, Hukuk, Politik Bilimler, Psikiyatri, Psikoloji, Sosyoloji, İstatistik ve Tarih gibi alanların Sosyal Bilimlere katıldığını, Amerikan Bilim Kuruluşu’nun (NSF) ise bunlara Eğitim, Nüfus, Dil, Sağlık alanlarını da eklediğini belirtmektedir. Bu sınıflamada, İstatistik ve Psikiyatriye Sosyal Bilimler içinde yer verilmediğini de vurgulamaktadır.

Sosyal Bilimlerin insanlarla ilgili doğru ve sistemli bilginin büyük bir bölümünü içerdiğine değinen Moffat (1957, s.2) bu bilgiyi bireysel yaşamın yöntemi, ekonomik yaşamın düzenlenmesi, ulusların yöntemi ve uluslararası ilişkilerin düzenlenmesi için gerekli bulmaktadır. Bu gibi bilgilerin eksikliği ile modern uygarlığın ilk vahşet devrine benzeyeceği; ağdaş yaşamın ve uygarlığın devam etmesi ve ilerlemesi için Sosyal Bilimlere gereksinim olduğu görüşündedir.

Yukarıda yer alan tanımlar incelendiğinde Sosyal Bilimlerin daha çok akademik biçimde insan, toplum, evre ilişkisini incelediğini; Sosyal Bilgilerin ise Sosyal Bilimleri öğretmek üzere ilköğretim çağına uygun olarak bireyin toplumdaki yaşayışını, davranışlarını, temel gereksinimlerini ve bunları gidermek için yapması gerekenleri işleyen bir ders olduğu görülmektedir.

1.1.2. Sosyal Bilgiler ğretiminin Gelişimi

İnsanoğlu varolduğu andan itibaren hem Fen Bilimleri, hem de Sosyal Bilimler eğitiminin başladığı söylenebilir. Çünkü insan; doğal ve toplumsal bir ortamda doğar,

büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. Durum böyle ele alınınca, Sosyal Bilimler insanoğlunun yaşamı kadar eskidir savı yanlış olmayacaktır (Sönmez, 1997, s.7).

Eski Mısır ve Perslerde, toplumsal yaşamla ilgili birtakım bilgi ve becerilerin insanlara kazandırılmaya çalışıldığı bilinmektedir. Daha sonraları Antik Roma'da, kimi okullarda Aritmetik ve Geometri ile birlikte Mitoloji, Tarih, Coğrafya, Hukuk ve Felsefe gibi derslerin verildiği görülmektedir. İlk kez Sosyal Bilgiler adıyla bir dersin ilk ve ortaokullarda okutulmasını Fransız düşünürü Conderet (1943-1974) savunmuştur (Sözer, 1998a, s.8).

A.B.D.'deki eğitim kurumlarına Sosyal Bilgiler bir konu alanı ya da ders olarak 20. Yüzyılın başında girmiştir. Bu giriş ilerlemecilik akımının "demokratik toplum için vatandaş yetiştirme" görüşünün etkisiyle olmuştur. 1930'lu ve 1940'lı yıllarda çocuk merkezli öğretim yaklaşımı Sosyal Bilgiler programında da gerçekleştirilmeye çalışılmışsa da 1940'lı ve 1950'li yıllarda Sosyal Bilgiler programları yine Tarih ve Coğrafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır. 1960 ve 1970'li yılların ortalarında ağır eleştiriler nedeniyle reform hareketi başlatılarak, Tarih ve Coğrafya bilgileri azaltılırken Sosyoloji, Antropoloji, Ekonomi, Siyaset Bilimi ve Sosyal Psikolojiye ağırlık verilmiştir. Böylece kavram ve yöntemlere ağırlık veren disiplinlerarası bir yapı benimsenmiştir. Ulusal Bilim Vakfı'nın araştırmalarına göre bu uygulama başarısız bulunarak Sosyal Bilgiler öğretiminde 1980'li yıllarda geleneksel yaklaşıma geri dönmüştür (Erden, ?, s.6).

Bugün Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler olarak ifade edilen dersler, Hayat Bilgisi dersinin, genişletilmiş ve geliştirilmiş şeklidir. 1953 yılındaki Beşinci Milli Eğitim Şurasında ilkokuldaki Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin bir ders halinde ve çocuk psikolojisine göre düzenlenmesi kabul edilmiştir. 1962 yılında İlkokul Programı Taslağı yayımlanmış, 5-6 yıllık bir deneme uygulamasında; Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri Ülke İncelemeleri adını almıştır. 1968 Programında ise Sosyal Bilgiler ismiyle yer almıştır. Böylece ders sayıları azaltılırken çocuk psikolojisinin gereği olan toptan algılama ya da toplu öğretim uygulamasına gidilmiştir (Binbaşoğlu, 1999, ss. 68-69).

Ortaokullarda ise (bugünkü ilköğretim 6., 7., ve 8. sınıfları) 1924 yılından başlayarak 1967 yılına dek değişik tarihlerdeki program düzenlemelerinde Tarih ve Coğrafya dersleri aynı adla fakat zaman zaman değişen haftalık sürelerle (ikişer, üçer ya da birer saat olarak) yer almıştır. Bu derslerin yanında, Malumat-ı Vataniye, Vatani Malumat, Yurt Bilgisi, Yurttaşlık Bilgisi, Vatandaşlık Bilgileri (tümü aynı ders), haftada ikişer ya da birer saat olarak uzun yıllar okutulmuştur (Sözer, 1998a, s. 9).

1985 yılında ortaokullarda Sosyal Bilgiler yerine Milli Coğrafya ve Milli Tarih derslerinin başlatıldığı görülmektedir. 1992’te ise Vatandaşlık Bilgileri programı uygulamaya geçirilmiş; 1993’te de Milli Tarih ve Vatandaşlık Bilgileri programlarında kimi değişiklikler yapılmıştır. 1997 yılında ilköğretim okullarında okutulan Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri uygulamadan kaldırılmış; yerlerine yeniden Sosyal Bilgiler dersinin konulması kararlaştırılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 02.20.1998 gün ve 62 sayılı kararı ile kabul edilen yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıflara yönelik olup haftada üçer saat olmak üzere toplam 108 saatlik süre öngörülerek hazırlanmıştır. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi adlı ders ise, 7. ve 8. sınıflarda haftada birer saattir. Ayrıca yalnızca 8. sınıflarda okutulan haftada iki saatlik T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adıyla bir tarih dersi daha vardır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından taslak olarak uygulamaya konulduğu belirtilen Sosyal Bilgiler programı üzerinde, geliştirme çalışmalarının da sürdürüldüğü bildirilmektedir. Bu araştırmanın da söz konusu ders programının geliştirme çalışmalarına katkıda bulunması ümit edilmektedir.

1.1.3. Sosyal Bilgilerin İlköğretim Programındaki Yeri ve Önemi

İlköğretim, eğitim sisteminin ilk, orta ve yüksek gibi basamaklara ayrıldığı ülkelerde, okul sisteminin yapısını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Türk Milli Eğitim Sistemi genel yapı itibarıyla biri diğerine bağlı olan ilk-orta-yüksek olmak üzere üç öğretim basamağından oluşmaktadır. 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 1. maddesinde “İlköğretim kadın ve erkek, bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve

öğretimdir” denilmektedir. Esasen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda “temel eğitim” olarak ifade edilen bu basamak 16.06.1983 tarih ve 2842 sayılı kanunun 7. maddesi ile “ilköğretim” olarak değiştirilmiştir (Gültekin, 1999, s. 2).

Fidan ve Erden (1994, s.212) ise, “İlköğretimi 6-14 yaş grubundaki öğrencilere temel becerileri kazandırarak onları hayata ve bir sonraki eğitim kurumlarına hazırlayan bir eğitim devresidir” biçiminde tanımlamaktadırlar.

1998-1999 öğretim yılından başlayarak ilköğretim okulu haftalık ders dağıtımı Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Tablosu

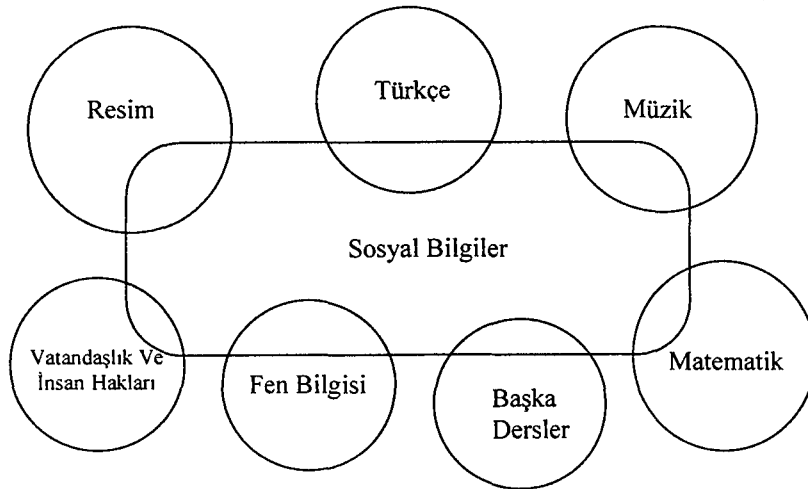
Dersler	Sınıflar							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Türkçe	12	12	12	6	6	5	5	5
Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	-	-	-
Fen Bilgisi	-	-	-	3	3	3	3	3
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3	3	3	-
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi	-	-	-	-	-	-	1	1
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	2
Yabancı Dil	-	-	-	2	2	4	4	4
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2	2
Resim-İş	2	2	2	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	1	1	1
İş Eğitimi	-	-	-	2	2	2	2	2
Trafik ve İlk Yardım Eğitimi	-	-	-	-	-	1	-	1
Bireysel ve Toplu Etkinlik	3	3	3	-	-	-	-	-
Seçmeli Dersler	-	-	-	4	4	3	3	3
TOPLAM	30	30	30	30	30	30	30	30

Kaynak: Sözer, Ersan. “Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri”, **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: 1998a, s. 21.

Tablo 1'i incelediğimizde ilköğretim okullarının 1., 2. ve 3. sınıflarında haftada beşer ders saati Hayat Bilgisi dersine yer verilirken 4., 5., 6. ve 7. sınıflarında haftada üçer ders saati Sosyal Bilgiler dersi bulunmaktadır. 8. sınıflarda ise bu dersin yerini haftada iki saatlik T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi almıştır. Yine 7. ve 8. sınıflarda haftada birer saatlik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi bulunmaktadır.

Hayat Bilgisi dersi Sosyal Bilgiler dersinin çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu dersler mihver (eksen) ders özelliği göstermektedir. Yani Sosyal Bilgiler dersinde "Türkiye'miz" ünitesi işlenirken Türkçe dersinde Türkiye ile ilgili bir metin veya şiir; Matematik dersinde yurdumuzu konu alan problemler çözülerek dersler arası etkileşim gerçekleştirilmektedir.

Sözer (1998a, s.26) mihver ders yaklaşımının çocuğun küresel algılama özelliğine uygun düştüğünü ve günümüzde de mihver ders yaklaşımının sürdüğünü belirterek Sosyal Bilgiler dersini öteki derslerle Şekil 2'deki gibi ilişkilendirmiştir.

Şekil 2. Sosyal Bilgiler Dersinin Öteki Derslerle İlişkisi

Kaynak: Sözer, Ersan. "Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri", *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: 1998a, s. 26.

İlköğretimin en önemli görevi temel kültür öğelerini ve yurttaşlık bilgilerini kazandırmak; çocuğu toplumla uyumlu duruma getirmektir. Sosyal Bilgiler öğretiminde toplumun kültürü kadar, insanlığın ortak malı durumuna gelen öteki toplumların kültür öğelerinin de önemle incelenmesi ve ele alınması zorunludur (Kısakürek, 1988, s. 6).

Sönmez (1997, s.4) insanın toplumsallaşması için biyolojik yapısı dışında kültürel, toplumsal ve psikolojik boyutlarının ele alınmasını gerekli bulmaktadır. Bu üç boyutu gerçekleştirmek için her boyutla ilgili pek çok dersin programa konması görüşünün ileri sürülebileceğini de değerlendirmektedir. Ancak bu görüşü ayrı dersler için öğretim zamanının yetersiz olması nedeniyle ilköğretim için tutarlı bulmamaktadır. Bu üç boyutla ilgili derslerin sıkı ilişki içinde olduğunu belirterek ilköğretimdeki çocuklar için ince ayrıntılara girmenin onların gelişim ve öğrenme durumlarına uygun olmadığına dikkati çekmektedir.

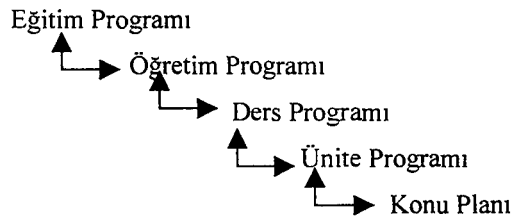
Atatürk'ün önderliğinde, cumhuriyet yönetiminin iş başına geldiği 1923 yılından bu yana, Türk ulusu çağdaş ve demokratik bir yaşam sürme çabası içinde, hızla gelişimini sürdürmektedir. Demokrasiyi yerleştirmek, her şeyden önce bilgiyle, kültürle; hak ve özgürlüklere değer veren bir anlayışla; iyi yurttaş olma özelliklerini kazanma ile olabilir. Türk çocuklarının da bu değerleri öğrenmelerini sağlayarak, demokratik yaşantıların onlara küçük yaşlardan itibaren kazandırılması, Sosyal Bilgiler dersinin Türkiye'deki varlık nedenlerinden biridir (Binbaşoğlu, 1981, s.40).

Sosyal Bilgiler kişilik gelişimi yönünden de gerekli bir derstir. Bu derste çocuk, toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirilir ve kendisinin toplumsal yaşamla kaynaşması sağlanır. Böylece Sosyal Bilgiler dersi, çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşturulmasında önemli bir işlevi yerine getirmiş olur (Sözer, 1998a, s.8).

Erden (?, s.4) ise tüm bu açıklamaları özetler biçimde Türkiye'de; ilköğretim kurumlarının ilk üç yılında Hayat Bilgisi; 4., 5., 6., ve 7. sınıflarda ise Sosyal Bilgiler dersi yoluyla (yukarıda da belirtildiği gibi) birçok bilgi ve becerinin kazandırılmaya çalışıldığını; bu nedenle de Sosyal Bilgiler dersini ilköğretim okullarının birinci ve ikinci devresinde yer alan en önemli derslerden biri olarak görmektedir.

1.1.4. Sosyal Bilgiler Programının Temel Özellikleri

Programlar, eğitim programından, bir dersin programına “planına” doğru Şekil 3’de görüldüğü gibi bir hiyerarşiyi izlemektedir.

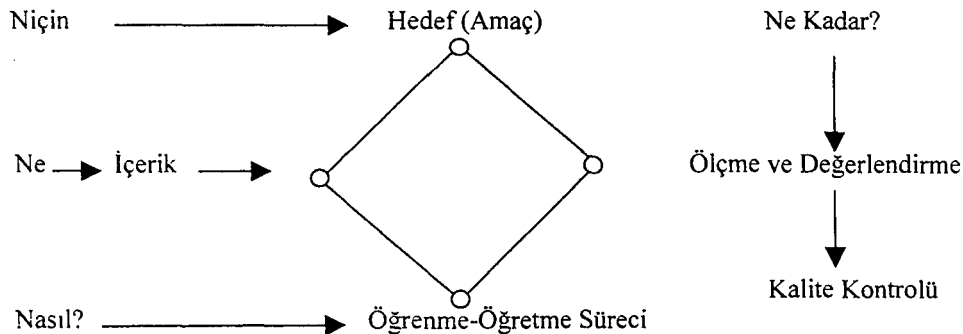

Şekil 3. Programların Hiyerarşisi

Kaynak: Varış, Fatma. “Temel Kavramlar ve Program Geliştirmeye Sistemik Yaklaşım”, **Eğitim Bilimlerinde Yenilikler.** (Editör:Ayhan Hakan) Eskişehir: 1998, s. 7.

Böyle bir hiyerarşide, her bir program, bir üst programla, amaçlar ve içerik yönünden ilişkili olduğundan ve birbirinin kapsamına girdiğinden, öğretim sorumluluğu taşıyan herkesin bu sorumluluğun yalnızca konu planını uygulama ile sınırlı olmadığını, konu planının, milli eğitim amaçlarını gerçekleştirmede son halka olduğunu bilmesi gerekmektedir (Varış, 1998, s.7).

Eğitim programını, “programın öğeleri olan amaç (hedef), içerik, öğrenme- öğretme süreci ve değerlendirme boyutları arasındaki dinamik ilişkiler bütünü” biçiminde ele alan Demirel (1999, s. 28) bu ilişkiyi Şekil 4’de görüldüğü gibi ifade etmiştir.

Şekil 4. Program Geliştirme Sürecinde Yer Alan Öğeler

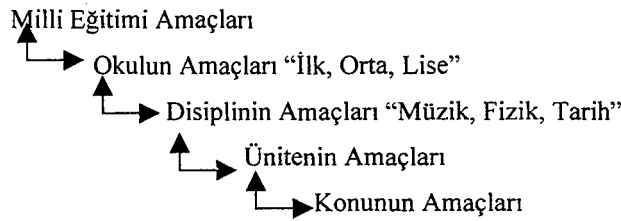
Kaynak: Demirel, Özcan. **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı.** Ankara: 1999, s. 28.

Bir eğitim programının temel öğelerinden birincisi olan “amaç” boyutunda **niçin?** sorusuna yanıt bulmaya çalışılır. Sözelimi Sosyal Bilgiler dersini niçin öğreniyoruz? Bu dersin programının amaçları neler olacak? Sosyal Bilgiler dersinin ilköğretim okulunda okutulmasının amacı nedir? Bu tür soruların yanıtlanması gerekir. İçerik boyutunda ise **ne?** sorusunun yanıtı önemlidir. Ne öğretilmeli ki programda yer alan amaçlar gerçekleştirilsin? Öğrenme- öğretme süreci boyutunda da **nasıl?** sorusuna yanıt aranmaktadır. Programın içeriği nasıl sunulmalıdır ki belirlenen amaçlara ulaşılabilsin? Ölçme-değerlendirme boyutunda da nitelik denetimi yapılmaktadır. Bu iş, yapılan öğretimin niteliğinin denetlenmesi ve program amaçlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin ortaya çıkarılması demektir. Böylece sisteme sürekli dönüt sağlanmış olur (Sözer,1998a, s.17).

Ertürk (1996, s.13) tarafından “yetişek” olarak adlandırılan eğitim programı, okulun ve öğretmenin yol göstericiliği altında, okul içi ve okul dışındaki bütün öğrenme-öğretme etkinliklerini içine alır. Eğitim programı, öğrencinin zihinsel, devinimsel, duyuşsal ve sosyal yönlerden gelişimine yardım eden, milli eğitimin ve öğretim kurumunun amaçlarına dönük ve bireyin uzun dönemli eğitim amaçlarına ulaşmasına yardım etmek amacıyla yönelik her türlü öğrenim yaşantılarını kapsayan bir programdır (Varış, 1996, s.14).

1.1.4.1. Sosyal Bilgiler Programının Amaçları

Amaçlar, uygulanacak olan programda yapılmak istenilenleri genel olarak ifade eder. Varış (1998, s.10) amaçların, bir eğitim kurumunun, öğrencilerde gerçekleştireceği davranış standartlarını belirlediği; yönetici, öğretmen, öğrenci, veli arasında görüş birliği sağladığı; içerik ve etkinliklerin seçimi ve düzenlenmesinde rehberlik ettiği; değerlendirmede ölçek rolü oynadığı ve programın geliştirilmesini sağladığı görüşündedir. Yine Varış (1998, s.11), amaçların hiyerarşik analizini Şekil 5’deki gibi belirtmiştir.

Şekil 5. Amaçların Hiyerarşisi

Kaynak: Fatma Varış. "Temel Kavramlar ve Program Geliştirmeye Sistematik Yaklaşım", **Eğitim Bilimlerinde Yenilikler**. (Editör Ayhan Hakan) Eskişehir: 1998, s. 11.

Şekil 5’de görüldüğü gibi, amaçlar, milli eğitimin amaçlarından başlayarak dersin amaçlarına doğru somutlaşarak ve özelleşerek inmektedir.

Selvi (2000, s.2), Mager’a (1996b:5) dayanarak “eğitim amaçları açık olarak belirlenmediğinde, eğitimle ilgili yazılı kaynakların, içeriğin, yöntemlerin tasarlanması ve seçiminde sağlam bir temel oluşturulamayacağını” belirtmektedir. Yine amaçlar olmadan öğrencilerin ve programın başarılı olup olmadığının belirlenmesi için gerekli ölçütlerin de belirlenemeyeceğini, programa katılan öğrencilerin kendi öğrenme etkinliklerini düzenleyebilmeleri için amaçları, yani kendilerinden ne beklendiğini bilmeye gereksinimleri olduğunu da eklemektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 02.04.1998 tarih ve 62 sayılı Kurulu Kararı ile kabul edilen ve Nisan 1998 tarih ve 2487 Sayılı Tebliğler Dergisi’nde yer alan “Milli Eğitimin Genel Amaçları” ve “Sosyal Bilgiler Dersi Programının Genel Amaçları” şu şekildedir:

Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini;

- Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik, ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek.

- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.
- İlgı, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Bu amaçlar Sosyal Bilgiler dersinin özüne ve ruhuna uygun düşmesine karşılık, ilköğretim düzeyi için oldukça yukarıda olup birçok edegenliği kapsamaktadır. Bu amaçların öğrenci merkezli olmayan, genelde soyut ve kapsamlı anlatımlarla, davranışa dönüştürülmesi oldukça güç görünmektedir (Sözer, 1998a, s.22).

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Programı'nda dersin genel amaçları,

- Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları,
- Toplumda insanların birbiriyle olan ilişkileri,
- Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri,
- Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek.

olmak üzere dört boyutta dile getirilmiştir.

Kısakürek (1988, ss. 8-9) de Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarını şu dört kümede toplamıştır:

- Çocuğun düşünme yeteneğini geliştirme
- İnsanlararası ilişkileri geliştirme
- Çocuklara temel yurttaşlık hak ve sorumluluklarının kavratılması
- Çocuklara ekonomik bir bakış açısı kazandırma

Görüldüğü gibi, 1998 yılında yayımlanan "İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Programı"nda yer alan dersin genel amaçları ile Kısakürek'in amaçları örtüşmektedir.

Başlıklar halinde belirtilen bu amaçların içerdiği ayrıntılar ise şöyledir:

Öğrenciler bu derste:

A. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden:

- Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.

- Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini insanlığı yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğe olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve Sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejiminin özelliklerini ve önemini kavrarlar.
- Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterinin kavrar, Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi, saygı, ve güven duygularını kuvvetlendirir.
- Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatsel zevkini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.
- Milleti ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.
- Tarihimizde milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakarlık ve kahramanlıkların tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.
- Toplumu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece milli değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimize de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.
- Türk inkılabının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğa yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar, Türk inkılabının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakar birer Türk evladı olarak yetişirler.
- Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca "milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarma" yolunda her fedakarlığı göze alabilme bilincini kazanırlar.
- Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.
- Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.
- Kanun kavramını benimser, kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.
- Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır, onları korumak gerektiğini öğrenirler.

B. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden:

- İnsanların birbirine muhtaç olduklarını anlar; gurup etkinliklerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilecek hale gelirler.
- insanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirine görüş ve inanışlarına, saygı ve hoşgörü ile karşılımları gerektiğini benimserler.

- Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.
- Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.
- Aile, okul ve toplum hayatının temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorluğunu kavrarlar.
- Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

C. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden;

- Yurdumuzun, dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.
- Türkiye'nin yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.
- Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler. Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.
- İnsanların birbiriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama biçimlerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.
- Plan, kroki, harita ve grafik bilgilerini kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler.
- Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.
- Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

Ç. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönünden;

- Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanıy ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.
- Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar.
- Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığı kazanırlar.
- Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.
- İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.
- Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.
- Nüfus artışı hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar.

İlköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler dersine ilişkin bu amaçları Sözer (1998a, s. 25) şöyle değerlendirmektedir.

“İlköğretimin amaçları ile tutarlılık göstermekte; çok önemli ve gerekli noktaları ortaya koymaktadır. Buna karşılık, amaçların kimilerinde çok genel anlatımlara yer verildiği; kimi amaçların dersin özelliklerine uygun biçimde taksonomik olarak saptanmadığı; ilköğretim çağındaki çocukların bilişsel, duyuşsal ve devinimsel hazırbulunuşluk düzeylerine pek uygun olmadığı; davranışa dönüştürülebilmede, süre, öğrenci yaşı ve yer yer soyuta kaçan anlatımlara yer vermesi bakımından zorluk çekebileceği gibi konularda eleştiriler bulunmaktadır”

Erden'e göre (...?, s.17) “Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler” ve “Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler” amaçlarının davranışa dönüştürülmesi ve iki yıl gibi kısa bir sürede bu amaçlara ulaşılması oldukça güç görünmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi, bireyin kendisine, ailesine, çevresindeki diğer insanlara, yasalara ve devlete karşı görev ve sorumluluklarının neler olduğunu ve özellikle toplumsal çevresine nasıl uyum sağlayacağını öğretir. İlköğretimdeki, Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde en önemli amaç, öğrenciye toplumsal kişilik kazandırmaktır. Toplumsal kişiliğin de en önemli özelliği iyi bir yurttaş olmaktır. İyi bir yurttaş olma, kişinin görev ve sorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olması olarak değerlendirilmelidir (Binbaşıoğlu, 1981, s.42).

Eğitim programının amaçları belirlenirken öncelikle herkes için anlaşılır biçimde dile getirilmesi gerekir. Amaçların karşılaması gereken koşullar şu altı madde altında toplanabilir (Varış, 1996, s. 97).

- Toplum şartlarına ve ihtiyaçlarına yanıt vermelidir.
- İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayacak yönde olmalıdır.
- Demokratik ideallere uymalıdır.
- Kendi içinde çelişki halinde bulunmamalıdır.
- İstenen davranış değişikliğini açıklayan bir yönde dile getirilmelidir.
- Amaçlar gerçekleşebilecek nitelikte olmalıdır.

Sosyal Bilgiler dersi programının amaçları yukarıdaki koşullar açısından incelenecek olursa özellikle “istenilen davranış değişikliğini açıklayan yönde dile getirilmelidir” ve “amaçlar gerçekleştirilebilir nitelikte olmalıdır” koşullarının tam

yerine getirilemediği söylenebilir. Amaçlar ideal özellikleri belirtmekle beraber; bu amaçlara nasıl ulaşılabileceğine ilişkin yeterli bilgi verilmemektedir.

1.1.4.2. Sosyal Bilgiler Programının İçeriği

İçerik kavramıyla, öğrencilere davranışsal amaçları kazandırmak üzere seçilerek düzenlenen ünite ya da konular anlatılmak istenir. Bu bakımdan içerik “ne öğretelim?” sorusunun yanıtını oluşturur ve davranışsal amaçlar için bir “araç” sayılır. Bunun da nedeni, öncelikle özel amaç ve davranışlar doğrultusunda içerik düzenlenmesidir (Sözer, 1998a, s.61).

İçerik seçimi, hangi tema ve konulara önem verileceğini, hangi düzeylerde bilgi seçileceğini, böyle bir seçim için ne gibi ölçütler kullanılacağını ve seçilen içeriğin nasıl düzenleneceğini içine alır (Kısakürek, 1988, s. 16).

İçerik, davranışsal amaçlarla tutarlı, çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiyle donanık, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıksal bir tutarlılık olacak biçimde düzenlenmelidir (Sönmez, 1994, s.68).

Sosyal Bilgiler programı incelendiğinde, bu programın geniş alanlar desenine uygun hazırlandığı görülmektedir. Bu desende iki ya da daha fazla birbiriyle ilişkili konular tek bir geniş çalışma alanı içinde ele alınır. Sosyal Bilgiler programında da Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Antropoloji, Siyaset, Sosyoloji gibi disiplinlerden seçilmiş birbiriyle ilgili konular Sosyal Bilgiler adı altında toplanarak çalışılmaktadır (Erden, ?, s.31).

Sosyal Bilgiler programında çeşitli disiplinler yönünden yaklaşım yararlı sonuçlar vermektedir. Yoksulluk, iş ve istihdam, şehirleşme, sanayileşme gibi problemlerin genel olarak değil, ancak ayrı ayrı örnek olay yöntemiyle işlenmesi ve her bir problemin çözümlenmesi için o alanın gerektirdiği bilgiye sahip olmak önemlidir. Sosyal Bilgiler adı altında geliştirilecek bir programda bu bilimlerin ard arda eklenerek Sosyal Bilgiler adı altında düzenlenmesi değil, ancak bütün bu alanlarda derinleşmeye yöneltecek

biçimde problematik ünitelerin düzenlenmesi temel olmalıdır. Sosyal anlayış ve davranışların gerçekleşmesi ancak bu şekilde olanaklı olabilir (Varış, 1996, s.133).

Türkiye’de ticari amaçlı ve M.E.B. tarafından hazırlanan ders kitaplarının hemen hemen tümü programın kapsam (içerik) bölümünde yer alan konu başlıkları temel alınarak hazırlanmaktadır. Bu kitapların içeriği incelendiğinde ne yazık ki konuların programın felsefesine uygun bir biçimde ele alınmadığı görülmektedir. Bu kitaplar çocukları inceleme ve araştırmaya teşvik etmekten çok bilgileri ezberlemelerine neden olmaktadır (Erden, ?, s.21).

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 02.04.1998 tarih ve 62 sayılı Kurulu Kararı ile kabul edilen ve Nisan 1998 tarih ve 2487 Sayılı Tebliğler Dergisi’nde yer alan Sosyal Bilgiler programında 6. ve 7. sınıflar için içerikte şu ünitelere yer verilmiştir:

Tablo 2. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Üniteleri

6. Sınıf Üniteleri	Amaç Sayısı	Öngörülen Ders Saati Sayısı	Oran %
1. Demokratik Hayat	23	18	17
2. Coğrafya ve Dünyamız	18	18	17
3. Türkiye Tarihi	14	18	17
4. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri	6	12	11
5. Türkiye’imiz	32	21	19
6. Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu	14	21	19
Toplam	107	108	100

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı. **İlköğretim Okulu Ders Programları.** İstanbul: 2000, s.19.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Üniteleri

7. Sınıf Üniteleri	Amaç Sayısı	Öngörülen Ders Saati Sayısı	Oran %
1. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri	25	24	22
2. İstanbul'un Fethi ve Sonrası	11	18	18
3. Avrupa'da Yenilikler	5	9	8
4. 17. ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti	8	12	11
5. 19. ve 20. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti	10	12	11
6. Osmanlı Kültür ve Uygarlığı	4	9	8
7. Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası	23	24	22
Toplam	86	108	100

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı. **İlköğretim Okulu Ders Programları.** İstanbul: 2000, s.36.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın Eylül 1999 tarih ve 2504 Sayılı Tebliğler Dergisi ile "Atatürkçülükle İlgili Konular"; Kasım 1999 tarih ve 2506 Sayılı Tebliğler Dergisi ile "Doğal Afetler ve Zararlarından korunma Yolları" ve Temmuz 2002 tarih ve 2538 Sayılı Tebliğler Dergisi ile de "Ermeni Sorunu" ile ilgili konuların içerikte yer alması sağlanmıştır (Kocaoluk ve Kocaoluk, 2002, ss.285-306).

Türkiye'de ilköğretim programında Sosyal Bilgilerle ilgili konuların çekirdeğini Hayat Bilgisi programı oluşturur. Bu derste ele alınan konular önce 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında, daha sonra 6., 7. ve 8. sınıf Milli Coğrafya, Milli Tarih (1998'den itibaren Sosyal Bilgiler) ve Vatandaşlık Bilgisi (Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi) programından genişletilmiştir. Temel konularda derinlik ve genişlik sağlanırken sınıflar ilerledikçe yakından uzağa, basitten karmaşığa ilkesine uygun olarak yeni konular eklenmiştir (Erden, ?, s.22).

"Sosyal Bilgiler, çocukların toplumda yaşayabilmelerini kolaylaştıracak yakın çevreyi, dün, bugün ve gelecek açısından tanıtmayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken de ülkemizdeki ve öteki ülkelerdeki yaşam biçimlerini incelemek durumundadır" görüşü

ile Kısakürek (1988, s.6) Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini yaşadığımız toplum ve ülkenin dışına taşırıştır.

1.1.4.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenme- Öğretme Süreçleri

Öğrenme-öğretme süreci programın üçüncü boyutudur. Öğrenme bu boyutta gerçekleşecektir. Bu boyut M.E.B. öğretim programlarında öğrenme-öğretme etkinlikleri, işleniş ya da dersin işleyişi gibi ifadelerle geçmektedir (Demirel, 1999, s.36).

Öğrenme, bireyin çevresi ile etkileşimi sonucunda oluşan kalıcı davranış değişmesidir. Bu değişimin planlı ve düzenli etkinlikler sonucu olması, davranışların istenilen nitelikte olmasına olanak hazırlar. İstenilen davranışları, öğrencilere davranış bilimlerinin verilerine dayalı olarak kazandırabilmek için öncelikle eğitimin amaçlarının belirlenmesi, daha sonra amaçları gerçekleştirici nitelikte öğrenme- öğretme ortamının düzenlenmesi ve istenilen davranışların ya da değişikliğin oluşturulması, son olarak da elde edilen ürünün kalite kontrolünün yapılması gerekmektedir (Bilen, 1999, s.37).

Öğretme, öğrenmeyi sağlama ve rehberlik etme etkinliğidir. Planlı ve programlı öğretim etkinlikleri ise öğretim olarak adlandırılmaktadır (Erden ve Akman, 1996, s.121).

Yaşar (1998b, s.143), eğitim öğretim etkinliklerinin akıcı ve düzenli olarak yürütülebilmesi için yapılacak çalışmaların önceden planlanması gerektiğini; böylece öğretmenin sınıfta herhangi bir güçlükle karşılaşmayacağını, işlerini güvenli ve gönül rahatlığı içinde sürdüreceğini, verimli bir çalışma ile de amaçlarına en kısa yoldan ulaşacağını belirtmektedir.

Fidan ve Erden (1994, s.20) ise, “Eğitim sürecinde öğrenme, öğretim yoluyla gerçekleştirilir. Öğretme ve öğrenme birbiriyle iç içe iki etkinliktir. Öğretimde öğreticinin öğrenmede ise öğrenenin ağırlığı daha fazladır” görüşündedirler. Yine Erdem ve Akman (1996, s.161), öğrenme bireysel olmakla birlikte, bireyin etkileşim kurduğu çevrede bulunan uyarıcılar bir başka kişi ya da grup tarafından bilinçli olarak düzenlenerek öğrenme yönlendirilebileceği görüşünde olup “öğrenmeyi sağlamak için

yapılan bu tür etkinlikler öğretim olarak adlandırılmaktadır” diyerek bir bakıma bu iç içeliği açıklamaktadırlar.

Öğrenmenin ne ve nasıl olduğu yüzyıllardır açıklanmaya çalışılmıştır. Öğrenme ile ilgili ilk bilimsel ve deneysel araştırmalar ise 20. Yüzyılın başında başlamıştır. Bu çalışmalar sonunda öğrenmeyi açıklayan birtakım kuramlar bulunmuştur. Öğrenme alanında yapılan bilimsel çalışmalardan elde edilen bulguların öğretime uygulanması ile de öğretim ve öğretimle ilgili kuramsal çalışmalar ortaya çıkmıştır. Tablo 4’de belirtilen kimi öğrenme kuramları ve bunlara dayandırılarak oluşturulan öğretim modelleri yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretim Yaklaşımları ve Dayandıkları Öğrenme Kuramları

Modelin İsmi	Dayandığı Öğrenme Kuramı	Modeli Geliştiren
Programlı Öğretim	Davranışçı Yaklaşım	Skinner
Buluş Yoluyla Öğretim	Bilişsel Yaklaşım	Bruner
Sunuş Yoluyla Öğretim	Bilişsel Yaklaşım	Ausubel
Eğitim Durumları	Bilgiyi İşleme	Gagné
Temel Öğretim	Davranışçı ve Bilişsel Yaklaşım	Glaser
Okulda Öğrenme	Davranışçı Ve Bilişsel Yaklaşım	Bloom

Kaynak: Erden, Münire ve Yasemin Akman. **Eğitim Psikolojisi Gelişim - Öğrenme - Öğretim.** Ankara: 1996., s.162.

Sosyal Bilgiler dersinin daha çok bilişsel (cognitive) yönü ağır bastığından, genellikle bu alanda, bilgi kazandıran derslerin ilke, yöntem ve teknikleri benimsenmektedir. Bu bakımdan da özellikle ilköğretimde, Hayat Bilgisi ve Fen Bilgisi gibi derslerde gözlemlemeye, deneye, yaşam ve incelemeye, yaparak-yaşayarak öğrenmeye ağırlık veren yöntem ve teknikler Sosyal Bilgiler dersinde etkisini biraz yitirmekte, sözel yönü daha ağır basan yaklaşımlar önem kazanmaktadır (Sözer, 1998a, s.75).

Sözel bilgiler, basit olguları ve basit olguların birbirini takip etmesiyle meydana gelen sözel zincirleri kapsar. Bu bilgiler kolay öğrenilmekle birlikte, uzun süreli belleğe iyi kodlanmadığı takdirde çok kolay unutulmaktadır. Bu nedenle Sosyal Bilgilerin öğretiminde şu noktalara dikkat edilmelidir (Erden ve Akman, 1996, ss.196-198).

- Öğretmenlerin ders kitaplarında yer alan çok sayıdaki sözel bilgidan hangilerinin önemli olduğuna karar vererek bu bilgilerin öğretimine ağırlık vermesi gerekmektedir.
- Sözel bilgilerin öğretiminde yoğun ve aralıklı olarak tekrar yapılması gerekmektedir.
- Sözel zincir öğretiminde, basit olguların öğretiminden farklı olarak zincirin bölünmesi söz konusu olabilir.
- Sözel bilgilerin öğretiminde bellek destekleyicilerden yararlanılabilir.

Öğretim süreçleri, tanınan zaman diliminde içeriğin öğretimi için yapılabilecek her türlü etkinliği kapsar. Sınıf atmosferi, sınıf içi yönetim, öğretim kuramlarının sınıf atmosferinde kullanımı, öğretim ilke, yöntem ve teknikleri, görsel- işitsel araçlar v.b. öğrenme-öğretme ortamında yer alan her husus öğretim süreçleri kapsamında olup “nasıl öğretelim?” sorusuna yanıt oluşturmaktadır (Küçükahmet, 1997, s.19).

“Yöntem” kavramı, genel olarak “nasıl öğretelim” sorusuna yanıt vermek, eğitimde belirtilen amaçları gerçekleştirebilmek için, içeriğin kazandırılmasında yararlanılacak öğretim biçimini ortaya koyar (Sözer, 1998b, s.77). Öğretim yöntemleri başlıca aşağıdaki dört kümede toplanabilir (Paykoç, 1991, ss.70-73).

- Öğretmen ağırlıklı yöntem (ve teknikler)
- Etkileşim ağırlıklı yöntem (ve teknikler)
- Bireysel ağırlıklı yöntem (ve teknikler)
- Yaşantılara ağırlıklı yöntem (ve teknikler)

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler ise Tablo 5’te gösterildiği gibi gruplanabilir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Büyük Grupla Öğretim Yöntemleri	Küçük Grupla Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Eğlendirici ve Eğitici Yöntemler	Okul Toplum İlişkisini Sağlayan Yöntem ve Teknikler
Anlatım	Küçük Grup Tartışması	Dramatizasyon	Toplumdaki Kaynaklar
Soru-Cevap	Beyin Fırtınası	Vızıltı Grupları	Gezi
Gösterim	İş Grubu	Benzetim	Çocuktan Çocuğa Yaklaşımı
Tartışma	Araştırma Grubu	Eğitici Oyunlar	
	İş Birliğine Dayalı Öğretim	Kart Oyunları	

Kaynak: Erden, Münire . **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** İstanbul: Alkım Yayınevi, ?, ss. 102-173'den uyarlanmıştır.

Öğrenme-öğretme sürecinde öğretimi desteklemek için-araç gereç kullanımına gereksinim vardır. İyi tasarlanmış öğretim araç-gereçleri öğretim sürecini zenginleştirir, öğrenmeyi artırır. Araç-gereçler, öğrenme-öğretme sürecinde soyut şeyleri somutlaştırmakta; ilgi uyandırmakta; zamandan tasarruf sağlamakta; güvenli gözlem yapma olanağı da sunmaktadır. Farklı zamanlarda birbiriyle tutarlı içeriğin sunulmasını sağladığı gibi bireysel gereksinimlerin karşılanmasına yardımcı olabilmekte; tekrar-tekrar kullanılabilen ve içeriği basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır (Yalın 1999, ss. 70-71).

Sosyal Bilgilerin öğretiminde kullanılacak araç-gereçler şunlardır (Sözer, 1998a, s.125):

- Gerçek eşya, giysi ve kalıntılar, anıtlar, süs eşyaları, silahlar, paralar vb.,
- Yeryüzü şekilleri,
- Çevredeki bitli ve orman örtüsü, yağışlar, sıcaklık,
- Üç boyutlu modeller, güneş sisteminin basit modeli, maketler,
- Bilgisayarlar,
- Televizyon, video, sinema, radyo, teyp, ses bantları,
- Tepegöz, epidiyoskop, projektör,

- Kum masası, elektrikli dilsiz haritalar, plastik yada kağıttan maketler, oyuncaklar, bebekler, mankenler, küre,
- Pusula, termometre, barometre, rüzgar fırıldağı ve oku, saat, takvim,
- Tarih ve Coğrafya şeridi,
- Haritalar, atlaslar, resimler, fotoğraflar, krokiler, planlar, grafikler, levhalar,
- Kuklalar, birbirini izleyen resim seti, çizgi resimler, figürler, afişler, kitaplar, ansiklopediler, dergiler, gazete kupürleri, prospektüsler, broşürler,
- Karatahta, pazen tahta, manyetik tahta, bülten tahtası, cam ve beyaz tahta.

1.1.4.4. Sosyal Bilgilerde Değerlendirme

Değerlendirme, geliştirilen öğretim programının tasarlanan amaçları gerçekleştirecek nitelikte olup olmadığı ve genel olarak programın etkililiği hakkında karar vermek için yapılır. Bu nedenle geliştirilen öğretim programı geliştirme aşamasında süreç değerlendirmesi ve uygulama sonrasında da ürün değerlendirmesi olmak üzere iki türlü değerlendirilir. Süreç değerlendirmesi sonucu elde edilen verilere göre program üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak program uygulamaya hazır hale getirilir. Ürün değerlendirmesi ise uygulanan öğretim programının gerçekte ne kadar etkili olduğunu belirlemek amacıyla yapılır. Bu değerlendirme için veriler öğrencilerin sınav sonuçları analiz edilerek, mezunlar işyerlerinde gözlenerek, öğrenci ve öğretmenlerin program hakkındaki görüşleri alınarak toplanabilir (Yalın, 1999, s. 181).

Bir dersin öğretiminde öğrencilerin belirlenen programın amaçlarına ulaşım ulaşımadıkları ölçme-değerlendirme ile ortaya konulmaktadır. Ölçme, bir niteliğin gözlenip gözlem sonucunun sayılarla veya başka sembollerle gösterilmesidir. Değerlendirme ise, ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak bir değer yargısına ulaşma işidir. Ölçme işleminde öğrencide belirlenen davranışları gözleme ve bunları sayılarla ya da çeşitli sembollerle gösterme esastır. Gözlem sonuçlarını belirlerken objektif olmaya çalışmada, kullanılan ölçme araçları etkili olmaktadır (Demirel, 1999, s.205).

Bir program geliştirme süreci içinde, kullanılış amacına göre şu üç çeşit değerlendirme yer alabilir (Çilenti, 1984, s.199):

- Tanıma ve yerleştirmeye yönelik değerlendirme.
- Biçimlendirme ve yetiştirmeye (izlemeye) yönelik değerlendirme.
- Sonucu görmeye, (düzey belirlemeye) yönelik değerlendirme.

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin davranışlarında istendik yönde değişmelerin olup olmadığı, ölçme ve değerlendirme ile belirlenebilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin saptanması ile öğrenme-öğretme sürecinin etkililiğinin belirlenmesinde de ölçme ve değerlendirmeye gerek duyulur. Sosyal Bilgiler öğretiminde de bu bağlamda; ihtiyaç saptama, öğrencilerin hazır oluş durumlarını saptama, öğrenme eksiklerini belirleme ve düzey belirleme amacı ile değerlendirmeler yapılabilir (Can, 1998, s.175).

Değerlendirme kavramı hem programın hem de programın içinde yer alan konu ve ünitelerin bitiminde, öğrencilerin davranışsal amaçlara ulaşip ulaşmadıklarını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır.

Sosyal Bilimlerde, iyi bir değerlendirme programı, kişiyi bütün yönleriyle, bilişsel, duyuşsal ve devinimsel olan üç davranış alanında da ölçüp değerlendirmelidir. Çok iyi bilinmelidir ki, değerlendirmenin görevi yalnızca anımsamayı, yenilemeyi ve bilineni ezberlemeyi ölçmek değildir. Ölçme-değerlendirmede en önemli konu, öğretim sırasında, genel ve özel amaçların ne olduklarını bilmek, genel bir açıklama ile anlatılmış eğitim amaçlarını, gözlenebilir ve ölçülebilir davranışsal amaçlara çevirip ders planları ya da sınav soruları olarak yazabilmektir. Sınavlar kendi aralarında yazılı, sözlü ve test türü olarak kümelendirilebilir. Bunun yanında, öğrencilerle ilgili olarak başka gözlem araçları, çeşitli ölçek ve formlar hazırlanarak öğrencileri tanımak ve onlara yardım etmek olanaklıdır (Sözer, 1998b, s.116-117).

İlköğretimdeki Sosyal Bilgiler dersinde değerlendirme, ünite ya da projenin seçiminde başlar ve bütün çalışmalar boyunca sürer. Bunun için, Sosyal Bilgiler dersinde bir yandan etkinlikler yapılırken, bir yandan da değerlendirmeye yer verilir. Genel değerlendirme ise ünitenin sonunda olur. Değerlendirme, her evrede genellikle birtakım sorular sorularak yapılacaktır. Bu sorulara verilecek yanıtlar olumlu olduğu oranda, işlerin iyi gittiği söylenebilir (Binbaşıoğlu,1981,s.55).

Sınama durumları tümüyle ölçme ve değerlendirme ile ilgilidir. Öğrencide gözlemeye karar verilen doğrudan ve dolaylı davranışları onun kazanıp kazanmadığını, kazanmadıysa neden kazanmadığını, kazanabilmesi için eğitim sisteminde neler yapılması gerektiğini belirleme sınama durumunun kapsamı içindedir. Sınama durumu düzenlenirken uyma zorunluluğu olan ölçme değerlendirme ilkeleri şu şekilde belirlenebilir (Sönmez, 1997, ss.180-182):

- Önce belirtke çizelge düzenlenmelidir.
- Sınama durumunun hangi amaç için düzenlendiğine karar verilmelidir.
- Sınama durumu, davranışsal amaçları yoklanmasında işe koşulacak soru türüne göre de düzenlenmelidir.
- Sınama durumu, yoklanmasına karar verilen davranışlarla ilgili olmalıdır.
- Sınama durumu açık, seçik ve anlaşılır olmalıdır.
- Soru olumsuz söz ya da öbekleri ile bitiyorsa, bunların altı ya çizilmeli, ya da koyu ve italik yazılmalıdır.
- Sınama durumu eğer davranışsal amaçların gerektirmiyorsa, öğrencinin doğru yanıtı vermesi için bilgiler tam ve doğru olarak verilmeli; bilimsel ve mantıksal hatalar yapılmamalıdır.
- Sınama durumu bilen öğrenciyi, yani davranışı istenilen düzey ve yeterlilikte öğreneni yanıltmamalı; bilmeyen, eksik ya da yarım yamalak bilen öğrenciye de ipucu vermemelidir.
- Sınama durumunda her sorunun yanıtlanması, diğer sorulardan bağımsız olmalıdır.
- Sınama durumunda her sorunun yanıtlanması için yeterli zaman verilmelidir.
- Sınama durumunda dönüt, düzeltme, pekiştirme, ipucu kullanılmamalıdır.
- Sınama durumu değişik düzeylerde ve çok sayıda sorudan oluşuyorsa, kolay sorular başa, zor soruların arasına ve sona yerleştirilmeli; benzer nitelikte olanlar sınıflandırılmalıdır.
- Sınav ortamı davranışın gerektirdiği koşullara göre düzenlenmelidir.
- Sınav ortamında davranışın niteliği gerekmiyorsa, öğrenciye kızılmamalı, onu küçük düşürücü, güdülenmişliğini olumsuz yönde etkileyici, isteğini kırıcı, şaşırtıcı, korkutucu vb. gibi istenmedik davranış örüntülerinden kaçınmalıdır.
- Sınama durumunda, sınav ve davranış için gerekli her türlü araç ve gereç bulunmalıdır.
- Her okulda bir program geliştirme ve ölçme-değerlendirme merkezi kurulmalı; her dersin davranışsal amaçları ve bunları ölçen sorular saptanıp uygulanmalı ve uygulama sonuçlarına göre yeniden düzeltilip geliştirilmeli; bilgi bankasına bunlar yerleştirilmeli; gerek duyulduğu zaman tekrar kullanılmalıdır.

Ölçme sonuçlarına dayalı olarak yapılan değerlendirme sonucunda (tarama ve yerleştirme, biçimlendirme ve yetiştirme, sonucu görme), özel amaçların iyi seçilip seçilmediği; davranışların iyi saptanıp saptanmadığı; eğitim durumlarının iyi seçilip seçilmediği; davranışlara ne dereceye kadar ulaşıldığı; anlaşılacak; böylece de geliştirilmiş program değerlendirilmiş olacaktır. Bu değerlendirmenin sonucunda önceden saptanmış olan özel amaçlar, davranışlar, eğitim yaşantıları ve bunların kazandırılması yöntemleri kusurlu ise düzeltilecek, yanlış ise değiştirilecek böylece ilgili eğitim programı, toplumun, bireyin ve konu alanının durmadan değişen özelliklerine uyacak şekilde iyileştirilip geliştirilecektir (Çilenti, 1984, s.20).

1.1.5. Sosyal Bilgilerde İçerik ve Düzenlenmesi

Bilginin hızla artması, iletişim olanaklarının çoğalması, teknolojinin yaygınlaşması eğitimden beklentileri de değiştirmiştir. 21. yüzyılda yetmiş insan kaynağı, uluslararası pazarlarda en büyük rekabet unsuru olarak görülmektedir. Üretimde ön plana çık an insan kaynaklarından ne gibi yeterlilikler beklenmektedir ve bu yeterlilikler nasıl kazandırılabilir sorularına birçok ülkede yanıt aranmaktadır (Doğan, 1997, s.1).

Bilgisayar, televizyon ve videonun neden olduğu yeni teknoloji, okullar ve öğrenme biçimleri üzerinde derin etkiler yapmaktadır. Bilgi toplumunda eğitim sisteminin görevi öğrencileri öğrenmeye hazırlamaktan ibarettir. Bu da öğrenilecek bilginin niteliğini değiştirmektedir (Hesapçioğlu, 2001, s.45). 2000’li yıllarda içerik “ne?” sorusuna verilen yanıtlardan elde edilen bilgiler yerine, “niçin?”, “nasıl?” sorularına verilen yanıtlardan elde edilecektir. Öğrenciler Tarih, Coğrafya, Matematik öğretim programlarında var olan konuları bilmek yerine, onları hayatı kolaylaştırma ve anlamlandırma aracı olarak kullanacaklar ve “öğretme” yerini “öğrenme”ye bırakacaktır (Çağlar, 2001, s. 89).

Gibson’nun (1999) 21.yüzyıl düz bir çizgide geçmiş yüzyılların bir devamı olmayacak ve değişim bilginin kendisinde değil, bilgiye ulaşmanın yolları ve bilgiyi yorumlayarak yeni bilgiler elde etme konusunda olacak görüşüne göre Türkiye’nin de bu çağdaş dünyada bir yeri amaçlaması gerekmektedir. Bunun için de, eğitimin yeni yüzyılın değerleri ışığında yeniden – sistem, içerik ve yöntemler- açısından gözden

geçirilmesi ve gerekli değişiklik ve düzenlemelerin zaman geçirilmeden yapılması gerekmektedir (Oktay 2001, s.36).

Sosyal Bilimlerin kapsamına giren konularda bilginin hızla artış göstermesi, Sosyal Bilgiler öğretiminin içeriğinde ve düzenlenmesinde de önemli değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Son yıllarda Sosyal Bilgiler öğretiminde özellikle iki tür içerik yaygın bir kabul görmektedir (Sözer, 1998a, s. 61).

- Kavramlara, genellemelere, yöntem ve tekniklere ağırlık veren içerik,
- Önemli sosyal sorunlara ağırlık veren içerik.

Son yıllarda Sosyal Bilgiler programının hazırlanmasında biri küresel eğitim ve diğeri dünyadaki önemli toplumsal hareketlerden kaynaklanan iki yeni yaklaşım görülmektedir (Erden, ?, s.28). Bu yaklaşımlar kısaca şöyle tanımlanabilir:

Küreselleşme çoğunlukla ekonomik ve siyasal ilişkilerde, özellikle 1990'lı yıllardan sonra en çok kullanılan terimlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme, en geniş olarak, dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen sosyal, siyasal, ya da ekonomik olayın yakın veya uzaktaki başka yerlerinde de kendini hissettirmesi şeklinde tanımlanabilir. Eğitim açısından küreselleşme ise, dünya toplulukları arasında rahatça dolaşabilecek, çalışabilecek, hatta farklı ortamlarda yaşayabilecek insanı yetiştirebilmek şeklinde olabilir. Bu tanım çerçevesinde eğitimin görevi yalnızca ulusal sınırlar içinde başarılı olabilecek insanları değil, farklı kültür ve coğrafyalarda uyum sağlayabilecek ve başarılı olabilecek insanların yetiştirilmesidir (Oktay, 2001, s.20). Sosyal Bilgiler dersine bu yönden büyük görevler düştüğü söylenebilir.

20. Yüzyılın özellikle son çeyreğinde dünyamızdaki kimi toplumsal ve siyasal hareketler toplumların gündemini önemli ölçüde meşgul etmeye başlamıştır. Örneğin, kadın hareketi, barış hareketi, çevre hareketi, insan hakları hareketi, ırklara eşitlik hareketi, hayvanları koruma hareketi, özgürlük hareketi, sağlık hareketi, bunlardan birkaçıdır. Toplumların birbirine yaklaşmasında kimi sorunlar da yaşanabilmektedir. Bu sorunların en önemli nedenleri ise, kültürler arası farklılıklar ve bu farklılara hoşgörü ile bakılmaması; bütünleşmeye direnç gösteren gurupların din ve ırk ayrımını

körüklemeleridir. Son yıllarda Balkanlar ve Ortadoğu'da yaşanan olaylar buna örnek gösterilebilir. Bu sorunların eğitim yoluyla aşılmasına katkıda bulunmak için, Sosyal Bilgiler dersinde ele alınacak konularda da bazı değişiklikler gerekmektedir (Erden, ?, ss.28-31).

Tüm bu görüşler Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde birtakım düzenlemelere gidilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Taba'ya dayanarak bir program planının şu dört elemandan oluştuğu belirtilebilir (Selvi 2000, s.3):

- Gerçekleşebilir amaçların belirlenmesi,
- İçeriğin seçimi ve düzenlenmesi,
- Öğrenme deneyimlerin seçimi ve düzenlenmesi,
- Öğretme stratejilerinin açık bir biçimde belirlenmesi ve düzenlenmesi .

İçerik, kısaca eğitim programında amaçlara uygun düşecek konular bütünü olarak tanımlanabilir (Demirel, 1999, s.6). Daha geniş bir anlatımla içerik, olguların ve olayların, ezberlenmek üzere ansiklopedik bir şekilde bir araya getirilmesi değil, yaşama alanlarının anlam taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesidir (Varış, 1996, s.114).

Bir içerik nasıl olmalıdır? Nasıl düzenlenmelidir? İçerik düzenlenirken nelere dikkat edilmelidir? soruları içerikle ilgili yanıtlanması gereken sorulardır.

Bir içerik; davranışsal amaçlarla tutarlı, çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiyle donanık, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve birbirinin önkoşulu, bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıksal bir tutarlılığı olacak şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca içeriğin soyutlama, düzey, şema, vardama, materyal örgütleme, alıştırma, görsel düzen, değişik öğrenme-öğretme etkinlikleri ve içerik ilkelerine uyması gerekir (Sönmez, 1990, s.84).

Eğitim programlarında içerik düzenlenirken, bir taraftan bilgi kategorileri kendi içinde mantıklı ve doğru olmasına ‐lojik yapı‐ diğer yandan da içeriğin öğrencinin gelişim ve öğrenme düzeyine uygunluğuna ‐psikolojik yapı‐ dikkat etmek gerekecektir (Varış, 1996, s.131).

İçeriğin seçiminde yararlanılabilecek ölçütler kimi sorular yoluyla şoye sıralanabilir (Kısakürek, 1988, ss.15-16) :

- İçeriğin evrensel anlamlılığı ve bilimsel geçerliliği var mıdır?
- İçerik, kültürel ve sosyal bakımdan anlamlı mıdır?
- İçerik ğrencinin gelişim düzeyine, ilgilerine ve gereksinimlerine yönelik midir?
- İçerik, anlayışta genişlik ve derinliğine gelişme sağlamakta mıdır?

Sözer ise (1998a, s.66) içeriğin düzenlenmesinde temel alınabilecek ltleri şoye belirtmiştir:

- İçeriği düzenlenen konunun Sosyal Bilimlerin kapsamına girdiği dşnlmeli ve içerik o doğrultuda belirlenmelidir.
- İçeriğin düzenlenmesinde eleştirici boyut öncelikli olmalıdır.
- Becerilerin geliştirilmesini ön planda tutan bir içerik yeğlenmelidir.
- Çevrede kazanılan yaşantılar, içeriğin önemli bir bölümünde yer almalıdır.
- Olgu ve olaylara geniş bir görüş açısıyla bakmaya olanak sağlayan bir içerik oluşturulmalıdır.
- İçerik canlı bir biçimde yer almalı, başka ülke ve toplumların durumları ile bakış açıları da dikkate alınmalıdır.

‐İçerik canlı bir biçimde yer almalı, başka ülke ve toplumların durumları ile bakış açıları da dikkate alınmalıdır‐ şeklindeki son ltnn Sosyal Bilgiler ile ilgili son yıllarda ortaya çıkan küresel eğitim ve dünyadaki önemli toplumsal hareketler yaklaşımlarıyla da uygunluk gösterdiği görülmektedir.

İçerik seçiminde en önemli nokta ğretim programında yer alan amaçlarla tutarlık boyutudur. Genelde, eğitim sistemi merkezi yönetimle yönetilen ülkelerde, özellikle de

ülkemizde içerik seçiminin merkezi yönetimin onayından geçmesi gerekir. İçerik düzenlemesinde temel ilkeler somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakın çevreden uzağa doğru yapılabilen bir sıralamadır. Bu ilkeler, her ders için geçerli olabilir (Demirel, 1999, s.109).

Öte yandan içerik seçimiyle ilgilenen öğretmenlerin aşağıdaki sorulara yanıt araması gerekmektedir (Demirel, 1999, ss. 35-36).

- İçerik doğrudan doğruya amaçlarla ilişkili mi?
- İçerikte sunulan bilgi bilimsel açıdan doğru mu?
- İçerik özel bir alanla ilgili ve güncel mi?
- Sunulan içerik iyi organize edilmiş ve sistematik mi?
- Sunulan içerik öğrencinin önceki öğrenimleri ile kaynaşıklık sağlıyor mu?
- Öğrenciler sunulan bilgiyi uygulayabilir ya da kullanabilir mi?
- Konu sunumunda öğrencilere çok fazla materyal sunuluyor mu?
- Konunun temel ayrıntıları etkili bir şekilde gösteriliyor mu?
- İçerikte önemli görülen hususların tekrarı yapılıyor mu?

Sosyal Bilgiler içeriğinin örüntüsünde ve işlenişinde de aşağıdaki soruların yanıtlanması gerekmektedir (Varış, 1996, s.133).

- Sosyal Bilgilerin içeriğinde yer alan konular sosyal ve politik ilgilerin doyurulması için birer araç mıdır?
- Konular işlenirken spekülatif kısımlar nasıl giderilebilir?
- Konular mı yoksa problemler mi daha önemlidir?
- Sosyal Bilimlerin tümü için tek bir yaklaşım düşünülebilir mi?

Bunların yanısıra içerikte ölçüt olarak şunlar da aranmalıdır (Küçükahmet, 1997, s.16):

- Geçerlilik ve güvenilirlik
- Bilimsellik
- Öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama

- Faydalılık
- Öğrenilebilirlik
- Sosyal gerçeklerle tutarlılık

Tüm bu görüşler sonucunda Sosyal Bilgiler içeriğine ilişkin olarak; 21.Yüzyılın eğitim anlayışına uygun, küreselleşen dünya ve kaynaşan toplulukların kültürlerini kucaklamış, yeni teknolojilerin kullanılmasına olanaklı, içerik düzenleme ilkeleri dikkate alınarak ve politik kaygılardan uzak olarak hazırlanmış bir içeriğe gereksinim duyulduğu söylenebilir.

Eğitim kurumlarının ve Sosyal Bilgiler dersinin kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için başarılı bir eğitim ve öğretimin yapılması gerekmektedir. Bu da eğitim- öğretim ortamında karşılaşılan sorunların belirlenmesi ve giderilmesi ile olanaklı olacaktır. Sosyal Bilgiler bireyin toplumsallaşması, yurt ve dünya için yararlı bir insan olması için ilk bilgilerin verildiği ders olarak başarılı bir şekilde öğretilmelidir. “Sosyal Bilgilerde İçeriğin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” isimli bu çalışma da bu amaç için atılmış çok küçük bir adım niteliğindedir.

1.1.6. İlgili Araştırmalar

Son yıllarda yurt içi ve yurt dışında Sosyal Bilgiler alanına ilişkin olarak çeşitli düzeylerde araştırmalar yapılmıştır. Ancak içerikle ilgili doğrudan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmalardan içerikle ilişkili olanlar şöyle özetlenebilir:

Candan, 1990 yılında ilkokul beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerinin amaçlarının gerçekleşme düzeyini belirlemek amacıyla; Bolu ili merkezinde bulunan 6 ilkokuldaki öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor davranışlarını ölçmeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın verilerini Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi anketi yoluyla elde etmiştir. Alt, orta, üst sosyo-ekonomik duruma göre amaçların gerçekleşme düzeylerini incelemiştir. Araştırmanın sonunda Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyini bilişsel % 56,2, duyuşsal % 58,8, psiko-motor % 70,5 ve dersin tüm amaçlarının ise % 61,8 oranında gerçekleştiğini ortaya koymuştur.

Güneş, 1993 yılında yaptığı yüksek lisans çalışmasında ilkokul öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde eğitim teknolojisine ilişkin yeterliliklerin değerlendirilmesi problemine çözüm getirmek için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 30 ilkokuldaki 24 okul müdürü, 6 ilköğretim müfettişi ve 50 beşinci sınıf öğretmenin anket aracılığı ile görüşlerini almıştır. Araştırmada Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde planlama, organizasyon, yürütme ve değerlendirme yeterlilikleri, ilkeler ve karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşler belirlenmiştir. Araştırma sonunda öğretmen ve yöneticilerin yukarıda belirtilen alanlarda tüm yeterliliklere sahip olma gerekliliği ve sahip olma konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Yine ilkelerin dikkate alınması ve dikkate alınma durumuna ilişkin olarak da öğretmen ve yöneticiler arasında anlamlı farklılıklar bulunduğu gözlenmiştir. Öğretmenlerin yeterliliklere ve ilkelere sahip olma konusunda kendilerini yöneticilere göre daha olumlu algıladıkları da gözlenmiştir.

Weihsun Mao, 1995 yılında yaptığı çalışmasında 1950-1960 ve 1980-1990 zaman dilimlerinde Çin ve Tayvan ikinci basamak okullarında okutulan Dünya Tarihi ders kitaplarının içeriğindeki değişikliklerin karşılaştırmalı olarak analizini yapmıştır. Araştırmacı her iki zaman diliminde de bu ülkelerin ders kitaplarındaki Dünya Tarihi öngörüsünde büyük değişiklik ve benzerlikler meydana getirip getirmediğini belirlemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak Tayvan'daki ders kitaplarında eski standart tarihin, Çin'deki ders kitaplarında da Marksist tarih tezinin zayıfladığı ve her iki ülke ders kitaplarında da Dünya Tarihinin kapsam olarak daha küresel hale gelmekte olduğu görülmüştür. Bununla birlikte askeri ve politik görüntünün de azaldığı ve dünyayı etki altına alan Küresel Tarih hareketine yakın düşünce akımlarının ilkeleriyle uygunluk gösterdiği de gözlenmiştir. Araştırmacı bu durumu gün geçtikçe küresel eğitim ve ulusal devlet modeline yaklaşan Çin ve Tayvan'ın Dünya Tarih öngörüsünü daha da benzer duruma getireceği ve bu dönüşümün Dünya Tarihi ders kitaplarındaki benzerliklerin daha da artmasıyla sonuçlanacağı şeklinde yorumlamıştır.

Mustafa Amine Hefny 1995 yılında yaptığı çalışmasında, ikinci basamak Dünya Tarihi ders kitaplarında Antik Mısır'ın işlenişi açısından içeriğin analizini yapmıştır. Örneklem ikinci basamak ders kitaplarından 10 tanesini kapsamaktadır. İçerik

analizinde üç metod kullanılmıştır. İçerikte Antik Mısır'a ayrılan yerin miktarını; bu on kitabın her birinde Antik Mısır'a ayrılan yerin içeriğin tamamına olan oranını; her kategoriye ayrılan yeri ve bu yerin Antik Mısır'a ayrılan toplam yere oranını belirlemek için nicel (quantitative) metot; kolej düzeyindeki ders kitaplarında kullanılan içerikle karşılaştırıldığında örnekleme içeriğin ne kadar sağlıklı olduğunu belirlemek için de nitel (qualitative) metot kullanılmıştır. Bu on kitabın her birinde antik Mısır ve Antik Mısırlıların işlenişinin uygunluk derecesini belirlemek için de içeriğin yönlendiriciliği (directionality of content) metodu kullanılmıştır. Sonuç olarak örneklemin % 90'ında Antik Mısırlıların ırksal orijinlerine işaret edilmediği belirlenmiştir. Antik Mısır'ın işlenişinin genel olarak yeterli olduğu, içeriğin tamamı ele alındığında Antik Mısır'ın kısmen yetersiz, kısmen de önyargılı olduğu sonucuna ulaşılmış, içeriğin yönelimi metodu da bu ders kitaplarında antik Mısır ve Antik Mısırlıların işlenişinin uygun kabul edildiğini göstermiştir.

1996 yılında Polat, yaptığı “Ortaokul Milli Tarih Programını Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında Eskişehir il merkezinde bulunan 27 ilköğretim okulu, ortaokul ve bünyesinde ortaokul bulunan liselerdeki Tarih öğretmenlerinin görüşlerini tarama modeli (anket) ile belirlemiştir. Araştırma sonunda uygulanmakta olan Milli Tarih programını genelde yararlı ve uygun olmadığı (% 67,71) ve programın amaçlar, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme boyutları yönünden yeniden düzenlenmesi ve uygulama içinde sürekli geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Billie Moore, 1996 yılında yaptığı çalışmasında 1950-1990 yılları arasında California Eyaleti'nin okuttuğu 8. sınıf Dünya Tarihi ve 8. sınıf Sosyal Bilimler ders kitaplarında Afrika'ya ilişkin bilgiler açısından içeriğin analizini yapmıştır. Araştırmasında Afrika üzerine mevcut materyallerin tanıtımsal bir analizi ile birlikte ders kitaplarına yansıtılan Afrika görüntüsünü kavramış tarihçilerle görüşme yöntemiyle veriler elde etmiştir. Okutulan ders kitaplarının içeriğinin Afrika ile ilgili çarpıtılan, hatalı sunulan, eksik bırakılan konular bakımından eleştirisi yapılmış ve Afrika'da bağımsızlığını kazanan ülkelerin ve uluslararası alanda kazandığı önemin ders kitaplarına yeterince yansıtılmadığı sonucuna ulaşılmış ve bunda Eyalet Eğitim Bakanlığı'nın politikasının olası etkisine dikkat çekilmiştir.

1996 yılında Laura Pan Luo tarafından Virginia eyaletindeki ilköğretim Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Çin'in nasıl işlendiği içerik analizi yöntemiyle Çin'e ayrılan kısımlar ele alınarak analiz edilmiş. Araştırmacının yaptığı analiz, bir panelde görüşme yöntemiyle elde ettiği Çinli ve Amerikalı uzmanların içerik hakkındaki görüşlerini kapsamaktadır. Çin kültürü üzerine Çinli ve Amerikalı bilim adamları liderliğinde yazılan kolej seviyesi ders kitaplarına da başvurulmuştur. Çalışma ders kitaplarının çoğunda Çin'le ilgili bilgilerin güncelleşmesi gerektiği ve Çin'in tanıtımında daha detaylı açıklamaya gereksinim duyulduğunu ortaya çıkarmıştır.

Toklu da 1997 yılında İzmir ili merkezinde bulunan 28 ilköğretim okulu ve bu okullarda görev yapan 200 sınıf öğretmeni üzerinde "Öğretmen Algısına Göre İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Sorunlar" adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada "Tarih Öğretimi Sorun Envanteri" aracılığıyla veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda sorunların programdan, fiziksel ortamdan, öğretmenlerin kişisel özelliklerinden-bilgi eksikliğinden, ders kitabından-öğretmen eğitiminden ve konuların yüzeyselliğinden kaynaklanan problemler olmak üzere 5 temel faktörde yoğunlaştığı belirtilmiştir.

Kuo-yen Chen tarafından 1997 yılında yapılan çalışmada Çin Cumhuriyeti'ndeki 5. ve 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının doğası ve içeriğinin bir analizi yapılmıştır. Sonuç olarak içeriğin Tayvan'ın siyasi, ekonomik ve sosyal durumuyla uyum sağlamadığı, demokratik bir toplumda aktif vatandaş olabilmek için gerekli olan eleştirel düşünme becerisini geliştirme konusunda etkili olmadığı ve eleştirel düşünme olanaklarını zayıflattığı yargısına ulaşılmıştır. Çin Cumhuriyeti'nin oluşumundan başlayarak tarihi öneme sahip olay ve kişiler üzerinde durulmadığı kanısına varılmıştır. Çin Cumhuriyeti'nin Anavatan Çin'le yakınlaşması, Tayvan'ın dünyadaki siyasi statüsü, Komünist İsyanı ya da Çin Cumhuriyeti'nin Tayvan'a yeniden yerleşmesi, Tayvan'ın merkezi yönetimden demokrasiye geçişine yer verilmediği belirlenmiştir.

1998 yılında Özden, "Coğrafya Öğretiminde Programlı Öğretim Yönteminin Uygulanabilirliği" üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmada Lise 1. Sınıf "Harita Bilgisi" ünitesinin öğretiminde, programlı öğretim yönteminin etkili olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Deneme ve kontrol grubuyla öntest- sontest modeli

kullanılarak yapılan çalışma sonucunda programlı öğretim yöntemiyle ders gören deneklerin, öğretmen denetimindeki geleneksel yöntemle ders gören deneklerden daha fazla başarı sağladığı gözlenmiştir.

Anıl ise 1999 yılında yaptığı araştırmasında, ilköğretim 4. ve 5. sınıflardaki Sosyal Bilgiler programını öğretmen görüş ve önerilerine göre değerlendirmiştir. Eskişehir il merkezindeki 28 ilköğretim okulunda 4. ve 5. sınıfta görev yapan öğretmenlere Sosyal Bilgiler programının varolan durumuna yönelik 29 soru ve geleceğe yönelik 17 soru yöneltilmiştir. Araştırma sonunda 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı genelde kısmen yararlı ve uygun (% 54,5) bulunurken program; amaçlar, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme boyutları yönünden yeterince uygun bulunmamıştır.

Yine Belet, 1999 yılında ilköğretim okullarının 1., 2. ve 3. sınıflarında uygulanan “Hayat Bilgisi Programının Değerlendirilmesi” konulu çalışmasında Eskişehir il merkezinde 45 ilköğretim okulunun 1., 2. ve 3. sınıflarında görev yapan 372 öğretmenin görüşlerini varolan duruma yönelik 24, geleceğe yönelik 12 soru ile belirlemiştir. Verilerin değerlendirilmesi sonucunda ilköğretim okullarının 1., 2. ve 3. sınıflarında uygulanan Hayat Bilgisi programına ve programın uygulanmasına ilişkin öğretmenlerin büyük bir bölümünün olumlu görüşe sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı İlköğretim Okullarının 6. ve 7. sınıflarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinde içeriğin öğretiminde karşılaşılan sorunları saptamak ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmektir.

Belirlenen bu temel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranması yoluna gidilmiştir:

1. Öğretmenlerin, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan ünitelerde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşleri nelerdir?

3. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde içeriğin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili olarak geleceğe yönelik eğilimleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

21. Yüzyılda eğitim alanında gerçekleşen değişimler, gelişen teknolojik olanaklar, dünyadaki küreselleşme ve toplumlardaki yakınlaşma hareketi Sosyal Bilgiler programının içeriğinde de bir kısım değişikliklerin yapılmasını düşündürmektedir.

Öte yandan eğitim alanındaki bu gelişmeler eğitim programlarında da sürekli araştırma ve geliştirme yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bir eğitim programının dört temel ögesi (amaçlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme) arasındaki dinamik ilişki sonucunda içerikte gerçekleşecek gelişme ve değişme diğer öğeleri de etkileyebilecek; programın bütünü için bir geliştirmeye ışık tutabilecektir.

“Program geliştirilirken, bir taraftan elde var olan eğitim programı uygulanmakta, diğer taraftan da uygulamada ortaya çıkan sorunların çözümünde, mevcut araştırmalardan yararlanılmakta ya da aksiyon araştırmaları yapılmaktadır” diyen Varış’da (1996, s.18) bu tür araştırmaların gerekliliğini ortaya koymuştur.

Ertürk (1998, ss. 21-23), eğitim programının geliştirilmesinde öğretmenlerin alanın uzmanları ile birlikte davranmasının gerekliliği ve önemi üzerinde durarak; böylece hem program geliştirmenin rayına oturacağı, hem öğretmenin yetişmesine olanak sağlanacağı, hem de program geliştirmeye dönük besleyici geri bildirimler verilebileceği üzerinde durmaktadır.

Bir başka açıdan ise çocuğu toplumsallaştırmak; toplum içindeki rollerini, olanaklarını ve bunlardan yararlanmasını sağlamak; içinde yaşadığı toplumun değerlerini, tarihini, kurumlarını tanıtmak ve onu iyi bir vatandaş yapmak (küreselleşen dünyada belki de iyi bir dünya vatandaşı) gibi önemli bir görevi olan Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminin başarılı yapılabilmesi için programdan ve uygulamadan kaynaklanan sorunların belirlenmesine gerek vardır.

Sosyal Bilgiler dersi içeriği daha çok Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisinden oluşmaktadır. Günümüz dünyasında bireyin bu alanlarda bilgilenmesi kadar ve belki de daha çok bu bilgilerini günlük hayatta karşılaştığı sorunları çözebilmede kullanması; diğer bireylerle ve toplumla dengeli ilişkiler geliştirebilmesi de önemli görülmektedir. Bu durumda Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde (özellikle 6., 7. ve 8. sınıflarda) Psikoloji, Sosyoloji, Felsefe, Ekonomi, Hukuk, Eğitim gibi diğer alanlarında katkısını arttırmak söz konusu olabilir. Zaman zaman toplumların gelişmelerine ve gereksinimlerine göre Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yeni yeni disiplinler yer alacak ya da disiplinlerin içerikteki oranı da değişebilecektir.

Yapılan bu araştırmada da Sosyal Bilgiler dersinin içeriği ve içeriğin öğretiminde karşılaşılan sorunlar Sosyal Bilgiler programının doğrudan uygulayıcısı olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bir ders programının ünite ünite analizinin yapıldığı bir başka araştırmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle araştırma bir ilk olup önem taşımaktadır.

Araştırma sonunda elde edilen bulguların başarılı bir Sosyal Bilgiler öğretimi için öğretmenlere ve içerikle ilgili bulguların ise program geliştirilmesinde karar vericilere dayanak olacağı umut edilmektedir. Yine program geliştirme sürecinin istenilen bir biçimde gerçekleşmesi bu tür çalışmaların artması ile sağlanacaktır.

1.4. Sayıtlar

1. Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla yararlanılan kaynaklar, geçerli ve güvenilirlerdir.
2. Araştırma için başvuru, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin gerçek durumunu yansıtmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma ile elde edilen bulgular;

1. Araştırma konusunu oluşturan Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 02.04.1998 tarih ve 62 sayılı Kurul Kararı ile kabul edilen yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın 6. ve 7. sınıflar için öngörülen içeriği,

2. 2001-2002 öğretim yılında, araştırma kapsamına giren Eskişehir merkezinde yer alan 82 ilköğretim okulunda çalışan 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uygulanan ankete verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan kimi kavramlar ve bunların anlamları şöyledir:

Sosyal Bilimler: İnsanların diğer insanlarla ve toplumla olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğu (Sözer, 1998a, s.10).

Sosyal Bilgiler : Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan, ancak gerçekte Sosyal Bilimler Dediğimiz Felsefe, Sosyoloji, Ekonomi, Psikoloji, Antropoloji, gibi disiplinlerden seçilerek ilköğretime uygun biçime getirilmiş konular (Kısakürek, 1988, ss.2-5).

İçerik: Eğitim programında amaçlara uygun düşecek konular bütünü (Demirel, 1999, s.6).

İlköğretim: 6-14 yaş grubundaki öğrencilere temel becerileri kazandırarak onları hayata ve bir sonraki eğitim kurumlarına hazırlayan eğitim devresi (Fidan ve Erden, 1994, s. 212).

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, araştırma evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, aracın uygulanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

İlköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmayı amaçlayan bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1995, s.77). Bu araştırmada ilköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin içeriği, içeriğin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uygulanan ankete vermiş oldukları yanıtlar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın genel evrenini Türkiye'deki tüm ilköğretim okullarında 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma evreni ise Eskişehir merkezinde yer alan ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında Sosyal Bilgiler derslerine giren öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışma evreninde yer alan öğretmen sayısının fazla olmaması ve bu öğretmenlere ulaşmada güçlük çekilmeyeceği düşüncesi ile araştırmada örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan merkezde yer alan ilköğretim okulları listesinden 94 devlet okulu ve 6 özel okul olmak üzere toplam 100 ilköğretim okulu çalışma evreni olarak belirlenmiştir. Ancak bu okullardan 14'ünde ilköğretim ikinci basamağın henüz açılmamış olması; 4 okulun ise Sosyal Bilgiler öğretmeni olmayıp eğitim bölgesindeki diğer öğretmenler yoluyla dersleri yürüttüğü belirlenmiştir. Bu durumda

çalışma evrenini geriye kalan 82 ilköğretim okulu ve bu okulların 6. ve 7. sınıflarında Sosyal Bilgiler derslerine giren 134 öğretmen oluşturmuştur. Çalışma evreninde yer alan okullar ve bu okulların Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sayıları Ek-2’de verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki hizmet süreleri ve en son bitirdikleri eğitim programına göre dağılımları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Mesleki Hizmet Süreleri ve En Son Bitirdikleri Eğitim Programına Göre Dağılımları

		Öğretmen Sayısı	Oranı
		s	Yüzde (%)
Mesleki Hizmet Süresi	0-5 yıl	40	34,5
	6-10 yıl	37	31,9
	11-15 yıl	6	5,2
	16-20 yıl	5	4,3
	21 yıl ve yukarısı	25	21,6
	Yanıtsız	3	2,5
	Toplam	116	100,0
En Son Bitirilen Eğitim Programı	Eğitim Enstitüsü	12	10,3
	Önlisans	2	1,7
	Lisans Tamamlama	18	15,5
	Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği	32	27,6
	Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	25	21,6
	Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği	3	2,6
	Fen Edebiyat Fakültesi	23	19,8
	Yanıtsız	1	0,9
	Toplam	116	100,0

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre dağılımı şöyledir: % 34,5’i 0-5 yıl arası; % 31,9’u 6-10 yıl arası; % 5,2’si 11-15 yıl arası; % 4,3’ü 16-20 arası ve % 21,6’sı ise 21 yıl ve yukarısı hizmet süresine sahip öğretmenlerdir. 3 öğretmen ise bu kısmı yanıtsız bırakmıştır. Tablo 6’dan elde edilen bulgulara göre Eskişehir merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal

Bilgiler öğretmenlerinin yarısından fazlası 0-10 yıl arası hizmet süresine sahip mesleklerinde yeni öğretmenlerdir.

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerden % 27,6’sı Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği, % 21,6’sı Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği, % 19,8’i Fen Edebiyat Fakültesi, % 15,5’i Lisans Tamamlama, %10,3’ü Eğitim Enstitüsü, % 2,6’sı Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ve % 1,7’si ise Önlisans Programını bitirmiştir. 1 öğretmen ise bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Bulgular, Eskişehir merkezinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük bir bölümünün, lisans düzeyinde eğitim almış olduklarını gösteriyor. % 2,6’lık bir oranla Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programını bitirdiği halde Sosyal Bilgiler öğretmenliği yapan bir grubun olması ise ilginç bir bulgudur.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanmasında iki yol izlenmiştir. Öncelikle araştırmanın kuramsal boyutunun oluşturulması amacıyla bir literatür taraması yapılmıştır. Bu tarama kapsamında Sosyal Bilgiler, Tarih, Milli Tarih, Coğrafya, Hayat Bilgisi, ve araştırma ile ilişkili görülen bir çok araştırma, makale, tez, kitap, yönetmelik vb. incelenmiştir.

Araştırmanın alt problemlerine yanıt bulmak ve gerekli verileri toplamak için “Sosyal Bilgiler Dersi İçeriğinin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Anket Formu” (Ek-1) geliştirilmiştir. Taslak olarak hazırlanan anket formu alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuş; uzman görüşlerinden sonra ön deneme yapılmıştır. Ön denemesi yapılan anket formuna, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra son şekli verilerek çoğaltılmıştır.

Araştırma anketi 3 bölüm yer almıştır. Birinci bölümde öğretmenlere kişisel bilgilerine yönelik 2 soru yöneltilmiştir. İkinci bölümde Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ilişkin 11 soru yöneltilmiş ve Sosyal Bilgiler 6. ve 7. sınıf ünitelerinin 8 ölçüt

doğrultusunda analizi istenmiştir. 3. ve son bölümde öğretmenlere 4 tane açık uçlu soru yöneltilmiştir.

Anketler öğretmenlere araştırmacının kendisinin okulları tek tek dolaşarak elden dağıtması şeklinde ulaştırılmıştır. Kimi okullara birçok kez gidilerek ancak sonuç alınabilmiştir. Yine işlerinin yoğunluğunu gerekçe göstererek anket formunu yanıtlamak istemeyen öğretmenlerin varlığı da yaşanan güçlüklerden biridir.

82 ilköğretim okulunun 6. ve 7. Sınıflarında Sosyal Bilgiler derslerine giren 134 Sosyal Bilgiler öğretmenine anket formları dağıtılmıştır. Anket dağıtılan öğretmenlerden 116'sı anketlere yanıt vermiştir. Anketin geri dönüş oranı % 86,5 olmuştur. Ankette öğretmenlerin kişisel bilgilerini, Sosyal Bilgiler içeriğini, 6., 7. sınıf ünitelerini ve geleceğe yönelik eğilimlerini belirlemek için toplam 33 soru yer almıştır.

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

İlgili literatür taramasında elde edilen bilgiler araştırmanın giriş bölümünde kullanılmıştır.

Verilerin çözümlemesine geçilmeden önce, uygulanan anket formlarının, istenilen biçimde doldurulup doldurulmadığı anket formları tek tek incelenerek belirlenmiştir. Bütün anket formlarının istenilen biçimde yanıtladığı görülmüştür. Anket formlarındaki bilgiler, kodlanarak bilgisayara aktarılmıştır. Anketin 1. ve 2. bölümleri için çözümlemelerde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılarak öğretmenlerin yanıtlarının yüzde ve frekansları belirlenmiştir. Anketin 3. bölümünü oluşturan açık uçlu sorularda öncelikle her bir soruyu kaç öğretmenin yanıtladığı formlar incelenerek belirlenmiştir. Her soruda yanıtlar iyice incelenerek öğretmenlerin belirttiği düşünceler kodlanmış ve bu düşünceler gruplanarak öğretmenlerin geleceğe yönelik eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra da eğilimlerin yüzde ve frekansları hasaplanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, anket formları ile toplanan verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular ve bu bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır.

Bulgular, Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ilişkin genel bulgular; Sosyal Bilgiler dersinin 6. ve 7. sınıf içeriğinde yer alan ünitelere ilişkin bulgular biçiminde sunulmuştur. Daha sonra ise araştırmaya katılan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler içeriği ile ilgili genel görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

3.1. Sosyal Bilgilerde İçeriğe İlişkin Bulgular

Bu bölümde Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Dersin içeriği üç başlık altında incelenmiştir. Birinci bölümde Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine yönelik genel bulgulara yer verilirken, ikinci bölümde Sosyal Bilgiler dersinin 6. sınıf üniteleri ile ilgili bulgular yer almıştır. Üçüncü bölümde ise Sosyal Bilgiler dersinin 7. sınıf üniteleri ile ilgili bulgular bulunmaktadır.

3.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğine İlişkin Genel Bulgular

Bu bölümde öğretmenlere 6. ve 7. sınıflarda okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ilişkin 11 soru yöneltilmiş; alınan yanıtlara dayalı olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

3.1.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğinin (Konuların) Dersin Amaçları İle Doğrudan İlişkili Olma Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin dersin amaçları ile doğrudan ilişkili olup olmadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriği (Konular) Dersin Amaçları İle Doğrudan İlişkili midir?

İçeriğin (Konular) Dersin Amaçları İle Doğrudan İlişkili Olması	Öğretmen Sayısı	Oran Yüzde (%)
Evet	53	45,7
Kısmen	53	45,7
Hayır	5	4,3
Yanıtsız	5	4,3
Toplam	116	100,0

Tablo 7’i incelendiğinde, öğretmenlerin % 45,7’si dersin içeriği ile amaçlarını doğrudan ilişkili bulurken yine % 45,7’sinin “Kısmen” ilişkili bulduğu görülmektedir. % 4,3’ü ise içerikle amaçlar arasında doğrudan ilişki olmadığını belirtmiştir. Bu soruyu 5 öğretmen de yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 7’deki bulgulardan, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini amaçlarla doğrudan ilişkili buldukları söylenebilir.

3.1.1.2. İçeriğin Bilimsel Açıdan Doğru Olma Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin bilimsel açıdan doğru olup olmadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. İçerik Bilimsel Açıdan Doğru mudur?

İçeriğin Bilimsel Açıdan Doğru Olması	Öğretmen Sayısı	Oranı Yüzde (%)
Evet	55	47,4
Kısmen	49	42,2
Hayır	9	7,8
Yanıtsız	3	2,6
Toplam	116	100,0

Tablo 8'deki bulgular incelendiğinde öğretmenlerin % 47,4'ünün içeriği bilimsel açıdan doğru bulduğu görülmektedir. % 42,2'si kısmen doğru bulurken; % 7,8'inin ise doğru bulmadığı anlaşılmaktadır. 3 öğretmen de bu soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 8'deki bulgulara göre öğretmenlerin büyük bölümünün Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini bilimsel açıdan doğru buldukları görülmektedir.

3.1.1.3. İçeriğin Güncel Olma Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin güncel olup olmadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. İçerik Güncel midir?

İçeriğin Güncel Olması	Öğretmen Sayısı	Oranı Yüzde (%)
Evet	33	28,4
Kısmen	61	52,6
Hayır	20	17,2
Yanıtsız	2	1,8
Toplam	116	100,0

Tablo 9’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin % 28,4’ü içeriğin güncel olduğunu belirtirken % 52,6’sı içeriği kısmen güncel bulmuştur. İçeriği güncel bulmayanların oranı ise % 17,2’dir. 2 öğretmen de bu soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 9’a göre araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının içeriği kısmen güncel buldukları görülmektedir.

3.1.1.4. İçeriğin Kültürel ve Sosyal Bakımdan Anamlı Olma Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin kültürel ve sosyal bakımdan anlamlı olup olmadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. İçerik Kültürel ve Sosyal Bakımdan Anamlı mıdır?

İçeriğin Kültürel ve Sosyal Bakımdan Anamlı Olması	Öğretmen Sayısı s	Oranı Yüzde (%)
Evet	36	31,0
Kısmen	62	53,5
Hayır	15	12,9
Yanıtsız	3	2,6
Toplam	116	100,0

Tablo 10’da görüldüğü gibi öğretmenlerin % 31’i içeriği kültürel ve sosyal bakımdan anlamlı bulurken % 53,5’i kısmen anlamlı bulmuştur. % 12,9’u ise içeriği anlamlı bulmadıklarını belirtmişlerdir. Öte yandan bu soru 3 öğretmen tarafından yanıtsız bırakılmıştır.

Tablo 10’a göre öğretmenlerin yarısından fazlası, içeriğin kültürel ve sosyal açıdan “Kısmen” anlamlı olduğu görüşündedir. Bu soruya öğretmenlerin yarısından fazlasının “Kısmen” yanıtını vermeleri ve “Evet” yanıtını verenlerin sadece % 31 oranında olması içeriğin kültürel ve sosyal anlamlılık yönüyle yeterli görülmediği kanısını uyandırmaktadır.

3.1.1.5. İçeriğin Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygun Olma Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olup olmadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. İçerik Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygun mudur?

İçeriğin Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygun Olması	Öğretmen Sayısı	Oranı Yüzde (%)
Evet	32	27,6
Kısmen	56	48,3
Hayır	24	20,7
Yanıtsız	4	3,4
Toplam	116	100,0

Tablo 11 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki öğretmenlerden % 27,6’sı içeriği öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bulurken; % 48,3’ünün “Kısmen” uygun bulduğu görülmektedir. % 20,7’si ise içeriğin öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olmadığı görüşündedir. Bu soruyu 3 öğretmen yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 11 dikkatle incelendiğinde, öğretmenlerin azımsanamayacak bir kısmının içeriğin öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olmadığı görüşünde oldukları görülmektedir.

3.1.1.6. İçeriğin Öğrencilerin İlgi ve Gereksinimlerine Yanıt Verme Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yanıt verip vermediği sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. İçerik Öğrencilerin İlgi ve Gereksinimlerine Yanıt Vermekte midir?

İçeriğin Öğrencilerin İlgi ve Gereksinimlerine Yanıt Vermesi	Öğretmen Sayısı	Oranı Yüzde (%)
Evet	15	12,9
Kısmen	68	58,6
Hayır	32	27,6
Yanıtsız	1	0,9
Toplam	116	100,0

Tablo 12’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin % 12,9’u içeriğin öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yanıt verdiğini; % 58,6’sı “Kısmen” yanıt verdiğini, % 27,6’sı ise yanıt vermediğini belirtmişlerdir. 1 öğretmen ise soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 12’den elde edilen bulgulardan içeriğin öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini kısmen karşıladığı anlaşılmaktadır. “Evet” yanıtının % 12,9 gibi oldukça düşük bir oranda kalması dikkati çekmekte ve içeriğin bu yönüyle sıkıntı yarattığı düşünülmektedir.

3.1.1.7. İçeriğin Öğrencilerde Becerilerin Geliştirilmesini Ön Planda Tutma Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğrencilerin becerilerinin geliştirilmesini ön planda tutup tutmadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. İçerik Öğrencilerde Becerilerin Geliştirmesini Ön Planda Tutmakta mıdır?

İçeriğin Öğrencilerde Becerilerin Geliştirmesini Ön Planda Tutması	Öğretmen Sayısı	Oran Yüzde (%)
Evet	7	6,0
Kısmen	48	41,4
Hayır	60	51,7
Yanıtsız	1	0,9
Toplam	116	100,0

Tablo 13'te görüldüğü gibi öğretmenlerin % 6'sı içeriğin öğrencilerde becerilerin geliştirilmesini ön planda tuttuğunu belirtirken, % 41,4'ü "Kısmen" içeriğin öğrencilerde becerileri geliştirilmesini ön planda tuttuğu görüşündedir. Öğretmenlerin % 51,7'si ise içeriğin öğrencilerde becerilerin geliştirilmesini ön planda tutmadığı görüşündedir. Bu soruyu 1 öğretmen yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 13'e göre öğretmenlerin yarıdan fazlasının içeriğin öğrencilerde becerilerin geliştirilmesini ön planda tutmadığı görüşünde oldukları görülmektedir. İçeriğin bu yönüyle yeterli bulunmadığı söylenebilir.

3.1.1.8. İçeriğin Öğrencilerin Olgu ve Olaylara Geniş Bir Görüş Açısı İle Bakmasına Olanak Sağlama Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğrencilerin olgu ve olaylara geniş bir görüş açısı ile bakmasına olanak sağlayıp sağlamadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14'te görüldüğü gibi öğretmenlerden % 18,1'i içeriğin öğrencilerde olgu ve olaylara geniş bir görüş açısı ile bakmasına olanak sağladığı görüşündedir. Öğretmenlerden % 51,7'si "Kısmen" sağladığı; % 29,3'ü ise içeriğin öğrencilerin olgu ve olaylara geniş bir görüş açısı ile bakmasına olanak sağlamadığı görüşündedir. Bu soruyu 1 öğretmen ise yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 14. İçerik Öğrencilerin Olgu ve Olaylara Geniş Bir Görüş Açısı İle Bakmasına Olanak Sağlamakta mıdır?

İçeriğin Öğrencilerin Olgu ve Olaylara Geniş Bir Görüş Açısı İle Bakmasına Olanak Sağlaması	Öğretmen Sayısı s	Oranı Yüzde (%)
Evet	21	18,1
Kısmen	60	51,7
Hayır	34	29,3
Yanıtsız	1	0,9
Toplam	116	100,0

Tablo 14 incelendiğinde, öğretmenlerin % 18,1'i içeriğin öğrencilerin olgu ve olaylara geniş bir görüş açısıyla bakmasına olanak sağladığı görüşündedir. Bireyin yakın çevresinden uzağa doğru dünyada olup bitenleri algıladığı bir ders olan Sosyal Bilgiler için bu oran oldukça düşüktür.

3.1.1.9. İçeriğin Öğrencilerin Önceki Öğrendikleri ile Kaynaşıklık Sağlama Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğrencilerin önceki öğrendikleri ile kaynaşıklık sağlayıp sağlamadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. İçerik Öğrencilerin Önceki Öğrendikleri ile Kaynaşıklık Sağlamakta mıdır?

İçeriğin Öğrencilerin Önceki Öğrendikleri ile Kaynaşıklık Sağlamakta	Öğretmen Sayısı S	Oranı Yüzde (%)
Evet	43	37,1
Kısmen	55	47,3
Hayır	17	14,7
Yanıtsız	1	0,9
Toplam	116	100,0

Tablo 15’te görüldüğü gibi öğretmenlerin % 37,1’i içeriğin önceki öğrenilenlerle kaynaşıklık sağladığı görüşünderken % 47,3’ü kısmen sağladığı, % 14,7’si ise kaynaşıklık sağlamadığı görüşünderdir. Bu soru 1 öğretmen tarafından yanıtız bırakılmıştır.

Tablo 15’teki bulgulara göre, içerik önceki öğrenilenler ile “Kısmen” kaynaşıklık sağlamaktadır.

3.1.1.10. İçeriğin Basitten Karmaşığa, Yakın Çevre ve Zamandan Uzak Çevre ve Zamana Göre Sistemli Düzenlenme Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin basitten karmaşığa, yakın çevre ve zamandan uzak çevre ve zamana göre sistemli düzenlenip düzenlenmediği sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. İçerik Basitten Karmaşığa, Yakın Çevre ve Zamandan Uzak Çevre ve Zamana Göre Sistemli Düzenlenmiş midir?

İçeriğin Sistemli Düzenlenmiş Olması	Öğretmen Sayısı S	Oran Yüzde (%)
Evet	25	21,6
Kısmen	54	46,5
Hayır	35	30,2
Yanıtız	2	1,7
Toplam	116	100,0

Tablo 16’daki bulgular incelendiğinde araştırmada yer alan öğretmenlerin % 21,6’sı içeriğin sistemli düzenlendiğini belirtirken; % 46,5’i “Kısmen” sistemli düzenlendiği görüşünderdir. öğretmenlerin % 30,2’si ise içeriğin sistemli düzenlenmediğini belirtmişlerdir. 2 öğretmen ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 16'daki bulgulara göre, öğretmenlerin yaklaşık üçte biri içeriğin basitten karmaşığa, yakın çevre ve zamandan uzak çevre ve zamana göre sistemli düzenlenmediği görüşündedir.

3.1.1.11. İçeriğin Uygulanabilir, Kullanılabilir (İşevuruk) Özellikte Olma Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin uygulanabilir, kullanılabilir (işevuruk) özellikte olup olmadığı sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17. İçerik Uygulanabilir, Kullanılabilir (İşevuruk) Özellikte midir?

İçeriğin Uygulanabilir, Kullanılabilir Olması	Öğretmen Sayısı S	Oranı Yüzde (%)
Evet	21	18,0
Kısmen	69	59,5
Hayır	25	21,6
Yanıtsız	1	0,9
Toplam	116	100,0

Tablo 17'de görüldüğü gibi araştırma kapsamındaki öğretmenler % 18 gibi düşük bir oranda içeriğin kullanılabilir, uygulanabilir olduğu görüşündedir. İçeriğin "Kısmen" kullanılabilir, uygulanabilir olduğunu düşünenlerin oranı ise % 59,5'dir. Öğretmenlerin % 21,6'sı ise içeriğin işevuruk olmadığını belirtmişlerdir. 1 öğretmen ise bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 17'deki bulgular bize içeriğin araştırmaya katılan öğretmenlerin % 18'i tarafından işevuruk bulunduğunu göstermektedir. Yaparak yaşayarak öğrenilmesi gereken bir ders için bu oranın oldukça düşük olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ilişkin genel bulgulara yer verilen bu ilk bölümde 11 soru ile içeriğin çeşitli yönleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yalnızca "İçerik

öğrencilerde becerilerin geliştirilmesini ön planda tutmakta mıdır?” sorusuna % 51,7 oranında “Hayır” ve “İçerik bilimsel açıdan doğru mudur?” sorusuna da % 47,4 oranında “Evet” yanıtları en yüksek oranda verilmiştir. Diğer bütün sorularda ise en yüksek oranda verilen yanıt “Kısmen” yanıtı olmuştur. Bu verilerden öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf içeriğini “Kısmen” uygun buldukları söylenebilir.

Anıl, 1999 yılında yaptığı araştırmasında, ilköğretim 4. ve 5. sınıflardaki Sosyal Bilgiler programını öğretmen görüş ve önerilerine göre değerlendirerek araştırma sonunda program genelde kısmen yararlı ve uygun bulunmuştur. Araştırma anketinin içerikle ilgili bölümünde içeriğe ilişkin 12 soru yöneltilmiş bu sorulardan yarıdan fazlasında “Kısmen” yanıtı ilk sırada yer almıştır. Anıl’ın araştırması sonunda ulaştığı bulgularla; bu araştırmada 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler içeriğine ilişkin ulaşılan genel bulgular birbirini destekler niteliktedir.

1996 yılında Polat, “Ortaokul Milli Tarih Programının Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında Milli Tarih programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Araştırma sonunda programın genelde yararlı ve uygun olmadığı (% 67,71) ve programın amaçlar, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme boyutları yönünden yeniden düzenlenmesi ve uygulama içinde sürekli geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Polat’ın da önerdiği gibi program yeniden düzenlenerek ve geliştirilerek Sosyal Bilgiler dersi adını almış (1998); bu araştırma sonunda ulaşılan bulgulara göre de program “genelde yararlı ve uygun olmama” düzeyinden içerik yönüyle “genelde kısmen yararlı ve uygun olma” düzeyine gelmiştir.

3.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinin 6. Sınıf İçeriğine İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin 6. sınıf ünitelerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

3.1.2.1. Demokratik Hayat Ünitesi’ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 6. sınıf üniteleri arasında yer alan “Demokratik Hayat” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18. Demokratik Hayat Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Demokratik Hayat Ünitesine İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	73	62,9	9	7,8	28	24,1	6	5,2	116	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	73	62,9	23	19,8	14	12,1	6	5,2	116	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	51	44,0	10	8,6	49	42,2	6	5,2	116	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	75	64,7	5	4,3	31	26,7	5	4,3	116	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	87	75,0	12	10,3	12	10,3	5	4,3	116	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	57	49,1	16	13,8	38	32,8	5	4,3	116	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	55	47,4	17	14,7	38	32,8	6	5,2	116	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	42	36,2	14	12,1	55	47,4	5	4,3	116	100

6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi ünitelerinin ilk sırasında yer alan “Demokratik Hayat” ünitesinin öğretimi için öngörülen ders saati sayısı 18’dir. Bu ünite ile ilgili olarak Tablo 18’e göre elde edilen bulgular şöyledir: Ünitenin en belirgin olarak % 75 oranında “Katılıyorum” yanıtı ile desteklenen yönü gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olmasıdır. Bunu % 64,7 ile ünitenin öğretimi için öngörülen sürenin yeterli olması izlemektedir. “Katılmıyorum” yanıtı ise % 47,4 gibi yarıya yakın bir oranda “Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır” görüşüne yönelik olarak verilmiştir.

Tablo 18’deki bulgulara göre “Demokratik Hayat” ünitesi gerçek yaşamla bağ kurma ve öğretim süresi açısından yeterli bulunurken; öğretim araç gereçleri açısından yeterli bulunmamıştır.

3.1.2.2. Coğrafya ve Dünyamız Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 6. sınıf üniteleri arasında yer alan “Coğrafya ve Dünyamız” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. Coğrafya ve Dünyamız Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Coğrafya ve Dünyamız Ünitesine İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	101	87,8	4	3,5	6	5,2	4	3,5	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	85	73,9	11	9,6	15	13,0	4	3,5	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	47	40,9	18	15,7	44	38,3	6	5,2	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	49	42,6	14	12,2	48	41,7	4	3,5	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	80	69,6	20	17,4	11	9,6	4	3,5	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	50	43,5	20	17,4	40	34,8	5	4,3	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	44	38,3	22	19,1	43	37,4	6	5,2	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	56	48,7	11	9,6	43	37,4	5	4,3	115	100

6. sınıfların Sosyal Bilgiler dersinin 2. ünitesini oluşturan “Coğrafya ve Dünyamız” ünitesi için öngörülen ders saati sayısı 18’dir. Bu ünite ile ilgili Tablo 19’daki bulgular şöyledir: % 87,8 oranında “Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir” ve % 73,9 oranında da “Ünite öğrenci düzeyine uygundur” görüşleri “Katılıyorum” yanıtını almışlardır. “Katılmıyorum” yanıtı en çok % 41,7 ile ünitenin öğretimi için öngörülen sürenin yeterli olmasına yönelik verilmiştir.

Tablo 19’daki bulgulara dayanarak ünitenin gerçek yaşamla bağ kurma ve öğrenci düzeyine uygunluğu yönüyle desteklendiği, buna karşın ünitenin öğretimi için ön

görülen sürenin öğretmenlerin yarıya yakını tarafından yeterli bulunmadığı görülmektedir.

3.1.2.3. Türkiye Tarihi Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 6. sınıf üniteleri arasında yer alan “Türkiye Tarihi” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20. Türkiye Tarihi Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Türkiye Tarihi Ünitesi'ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	57	49,6	35	30,4	18	15,7	5	4,3	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	72	62,6	16	13,9	22	19,1	5	4,3	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	47	40,9	13	11,3	48	41,7	7	6,1	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	61	53,0	8	7,0	41	35,7	5	4,3	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	29	25,2	35	30,4	47	40,9	4	3,5	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	22	19,1	28	24,3	60	52,2	5	4,3	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	49	42,6	27	23,5	33	28,7	6	5,2	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	43	37,4	14	12,2	54	47,0	4	3,5	115	100

6. sınıfların Sosyal Bilgiler dersinin 3. ünitesini oluşturan “Türkiye Tarihi” ünitesi için öngörülen ders saati sayısı 18’dir. Bu ünite ile ilgili Tablo 20’deki bulgular şöyledir: Öğretmenler, bu üniteye ilişkin olarak % 62,6 oranında “Ünite öğrenci düzeyine uygundur”, % 53 oranında da “Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir” görüşünü desteklemişlerdir. Bunun dışındaki tüm görüşler % 50’nin altında destek almıştır. Diğer yandan bu üniteye “Kararsızım” yanıtlarının oranı oldukça

yüksektir. Öğretmenlerin katılmadıkları görüşlerin başında ise % 52,2 oranıyla “Ünite öğrenci merkezlidir.” ve % 47 oranı ile de “Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır” görüşleri gelmektedir.

Tablo 20’deki bulgular ışığında öğretmenler “Türkiye Tarihi” ünitesini öğrenci düzeyine uygunluk ve öğretimi için öngörülen sürenin yeterliliği yönüyle desteklerken; yarıda fazlası ise ünitenin öğrenci merkezli olmadığı görüşünü belirtmişlerdir.

3.1.2.4. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri Ünitesi’ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin “Moğollar ve Diğer Türk Devletleri” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri Ünitesi’ne İlişkin Görüşler

Moğollar ve Diğer Türk Devletleri Ünitesi’ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	19	16,5	27	23,5	65	56,5	4	3,5	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	46	40,0	30	26,1	35	30,4	4	3,5	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	52	45,2	13	11,3	45	39,1	5	4,3	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	63	54,8	16	13,9	29	25,2	7	6,1	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	11	9,6	25	21,7	73	63,5	6	5,2	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	14	12,2	27	23,5	69	60,0	5	4,3	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	58	50,4	24	20,9	26	22,6	7	6,1	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	36	31,3	13	11,3	60	52,2	6	5,2	115	100

6. sınıfların Sosyal Bilgiler dersinin 4. ünitesi olan “Moğollar ve Diğer Türk Devletleri” ünitesi için öngörülen ders saati sayısı 12’dir. Bu üniteye yönelik olarak

Tablo 21’de öğretmenler şu görüşleri belirtmişlerdir: % 54,8 ile ünitenin öğretimi için öngörülen sürenin yeterli olduğu ve % 50,4 ile ünitenin öğrenci düzeyine göre soyut olduğu görüşlerine yarıdan fazlası katılmıştır. Diğer görüşlerde katılım % 50’nin altında olmuştur. Öğretmenler % 63,5 oranında “Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır”; % 60 oranında “Ünite öğrenci merkezlidir”; % 56,5 oranında “Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir”; % 52,2 oranında da “Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır” görüşlerine katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 21 dikkatle incelendiğinde “Katılmıyorum” yanıtlarının en yüksek düzeyde olduğu ve öğretmenlerin üniteyi birçok yönüyle desteklemediği görülmektedir. Yine öğretmenlerden yarıya yakını ise bu üniteyi öğrenci düzeyine göre soyut bulmuşlardır. Ünitenin 6. sınıf üniteleri arasında en çok sıkıntı yaratan ünite olduğu söylenebilir.

3.1.2.5. Türkiye’imiz Ünitesi’ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 6. sınıf üniteleri arasında yer alan “Türkiye’imiz” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 22’de sunulmuştur.

5. ünite olan “Türkiye’imiz” ünitesi için öngörülen ders saati sayısı 21’dir. Bu ünite ile ilgili olarak Tablo 22’de öğretmenler su görüşleri belirtmişlerdir: “Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir” görüşüne % 85,2 gibi yüksek bir oranda “Katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Yine % 74,4 ile de ünitenin öğrencilerin düzeyine uygunluğu ve ünitenin gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı oluşu desteklenmiştir. “Katılmıyorum” yanıtı tüm görüşler için % 50’nin altında olurken özellikle en üst düzeyde % 47,8 ile ünitenin öğrenci düzeyine göre soyut olduğu ve % 40,9 ile ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunduğu görüşlerine ilişkin verilmiştir.

Tablo 22. Türkiye'miz Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Türkiye'miz Ünitesi'ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	98	85,2	10	8,7	2	1,7	5	4,3	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	89	77,4	13	11,3	7	6,1	6	5,2	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	59	51,3	7	6,1	44	38,3	5	4,3	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	61	53	8	7,0	40	34,8	6	5,2	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	89	77,4	11	9,6	11	9,6	4	3,5	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	64	55,7	16	13,9	31	27,0	4	3,5	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	28	24,3	26	22,6	55	47,8	6	5,2	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	51	44,3	13	11,3	47	40,9	4	3,5	115	100

Tablo 22'de yer alan bulguları incelediğimizde "Türkiye'miz" ünitesinin en belirgin yönünün öğrencilerin ilgisini çekmesi olduğu görülmektedir. Gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı oluşu ve öğrenci düzeyine uygunluğu yönleri ile de içerikte yer almasının ne derece anlamlı ve gerekli olduğu görülmektedir. Diğer yandan öğretmenlerin yarıya yakınının üniteyi öğrenci düzeyine göre somut ve öğretimi için de yeterli araç gerecin bulunduğu yönü de önemlidir. Çünkü ünitenin bu yönleri başarılı bir şekilde öğretilmesine katkıda bulunabilir.

3.1.2.6. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 6. sınıf üniteleri arasında yer alan "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu" ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 23'de sunulmuştur.

Tablo 23. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesi'ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	81	70,4	18	15,7	12	10,4	4	3,5	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	79	68,7	19	16,5	12	10,4	5	4,3	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	31	27,0	14	12,2	64	55,7	6	5,2	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	53	46,1	10	8,7	47	40,9	5	4,3	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	30	26,1	33	28,7	48	41,7	4	3,5	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	31	27,0	29	25,2	51	44,3	4	3,5	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	47	40,9	32	27,8	31	27,0	5	4,3	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	53	46,1	15	13,0	43	37,4	4	3,5	115	100

6. sınıfların 6. ve son ünitesini oluşturan “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu” ünitesinin öğretimi için 21 ders saati öngörülmüştür. Bu ünite ile ilgili olarak Tablo 23 incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır: Öğretmenler % 70,4 ile ünitenin öğrencilerin ilgisini çektiği görüşünü ilk sırada desteklemişlerdir. Bunu % 68,7 ile ünitenin öğrenci düzeyine uygun olduğu görüşü izlemiştir. “Katılmıyorum” yanıtı % 55,7 gibi yarının üstünde bir oranla ünitenin içerisinde çok sayıda konu bulunduğu ve % 44,3 ile ünitenin öğrenci merkezli olduğu görüşü için verilmiştir.

Tablo 23'deki bulgulara dayanarak “Osmanlı Devletinin Kuruluşu” ünitesinin öğrencilerin ilgisini çeken ve öğrenci düzeyine uygun bir ünite olduğu görülmektedir. Bununla beraber ünitenin içerisinde çok sayıda konunun yer alması; yeterince öğrenci merkezli olmaması ve gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olmaması ünitenin olumsuz yönleri olarak görülmektedir.

3.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin 7. Sınıf İçeriğine İlişkin Bulgular

Bu bölümde 7. sınıfların Sosyal Bilgiler dersinde yer alan yedi ünitesi araştırma anketinde yer alan sekiz görüşe göre irdelenmiş ve bu görüşlere ilişkin olarak öğretmenlerin üniteleri işlerken karşılaştıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır.

3.1.3.1. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 7. sınıf üniteleri arasında yer alan "Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri" ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi'ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	80	69,6	17	14,8	14	12,2	4	3,5	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	79	68,7	16	13,9	14	12,2	6	5,2	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	66	57,4	5	4,3	37	32,2	7	6,1	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	48	41,7	9	7,8	52	45,2	6	5,2	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	88	76,5	14	12,2	8	7,0	5	4,3	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	64	55,7	20	17,4	25	21,7	6	5,2	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	34	29,6	15	13,0	59	51,3	7	6,1	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	61	53,0	7	6,1	41	35,7	6	5,2	115	100

7. sınıfların ilk ünitesi olarak belirtilen "Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri" ünitesine ilişkin öngörülen ders saati sayısı 24'tür. Bu üniteye yönelik öğretmen görüşleri ise Tablo 24'te görülmektedir. Buna göre; öğretmenlerin katıldıkları görüşlerin başında, %

76,5 ile ünitenin gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olduğu ve % 69,6 ile ünitenin öğrencilerin ilgisini çektiğidir. Bu üniteye “Kararsızım” yanıtının oldukça düşük oranlarda verildiğini buna göre “Katılıyorum” yanıtının ise genelde % 50’nin üzerinde olduğu dikkati çekmektedir. % 51,3 oranı ile ünitenin öğrenci düzeyine göre soyut olduğu ve % 45,2 ile de ünitenin öğretimi için öngörülen sürenin yeterli olduğu görüşüne “Katılmıyorum” yanıtı en çok verilmiştir.

Tablo 24’teki bulgular dikkatlice incelendiğinde ünite ile ilgili öğretmenlerin genelde olumlu görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı oluşu; öğrencilerin ilgisini çekmesi; öğrenci düzeyine uygunluğu ve öğrenci merkezli olarak görülmesi ünitenin en çok desteklenen yönlerini oluşturmuştur. Ünite ile ilgili sıkıntı oluşturan yönler ise öngörülen süre ve öğretimi için yeterli araç gereç bulunamaması olarak belirtilmiştir.

3.1.3.2. İstanbul’un Fethi ve Sonrası Ünitesi’ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 7. sınıf üniteleri arasında yer alan “İstanbul’un Fethi ve Sonrası” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 25’de sunulmuştur.

“İstanbul’un Fethi ve Sonrası” ünitesi 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin 2. ünitesini oluşturmaktadır. Bu ünite için öngörülen ders saati sayısı 18’dir. Bu üniteye ilişkin olarak öğretmenlerin görüşleri ise Tablo 25’e göre şöyledir: Öğretmenlerin % 74,8 ile birinci sırada katıldıkları ünitenin öğrencilerin ilgisini çekmesi ve % 67 oranında da ünitenin öğrenci düzeyine uygun olmasıdır. En çok “Katılmıyorum” yanıtı % 40,9 ile ünitenin öğretimi için yeterli sayıda araç gereç bulunması ve % 38,3 oranında da ünitenin öğrenci merkezli olmasına ilişkin verilmiştir.

Tablo 25. İstanbul'un Fethi ve Sonrası Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

İstanbul'un Fethi ve Sonrası Ünitesi'ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	86	74,8	15	13,0	9	7,8	5	4,3	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	77	67,0	18	15,7	15	13,0	5	4,3	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	58	50,4	12	10,4	40	34,8	5	4,3	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	56	48,7	10	8,7	42	36,5	7	6,1	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	38	33,0	30	26,1	42	36,5	5	4,3	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	36	31,3	29	25,2	44	38,3	6	5,2	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	44	38,3	26	22,6	38	33,0	7	6,1	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	51	44,3	11	9,6	47	40,9	6	5,2	115	100

Tablo 25 incelendiğinde bulguların yalnızca ünitenin öğrencilerin ilgisini çektiği ve öğrenci düzeyine uygunluğu yönünde fikir verdiği diğer görüşlerin “Katılıyorum”, “Kararsızım” ve “Katılmıyorum” seçeneklerinde yakın oranlarda dağıldığı bu nedenle yorum yapılabilmenin güç olduğu görülmektedir.

3.1.3.3. Avrupa'da Yenilikler Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 7. sınıf üniteleri arasında yer alan “Avrupa'da Yenilikler” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 26'da sunulmuştur.

3. ünite olan “Avrupa'da Yenilikler” ünitesi için 9 ders saati sayısı öngörülmüştür. Bu ünite ile ilgili Tablo 26'da öğretmen görüşlerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre öğretmenler en yüksek düzeyde % 67,8 ile ünitenin öğrenci düzeyine uygunluğu ve % 65,2 ile ünitenin öğrencilerin ilgisini çektiği görüşüne katılmışlardır.

Yine % 59,1 ile üniteyi gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı bulmuşlardır. Öğretmenler % 47 oranında ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmadığı; % 46,1 oranında ünite içerisindeki konu sayısının çok olmadığı ve % 41,7 oranında da ünitenin öğrenci düzeyine göre somut olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 26. Avrupa'da Yenilikler Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Avrupa'da Yenilikler Ünitesi'ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	75	65,2	15	13,0	20	17,4	5	4,3	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	78	67,8	18	15,7	11	9,6	8	7,0	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	38	33,0	18	15,7	53	46,1	6	5,2	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	57	49,6	13	11,3	39	33,9	6	5,2	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	68	59,1	22	19,1	20	17,4	5	4,3	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	40	34,8	27	23,5	41	35,7	7	6,1	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	43	37,4	16	13,9	48	41,7	8	7,0	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	39	33,9	15	13,0	54	47,0	7	6,1	115	100

Tablo 26'da yer alan bulgular ışığında öğretmenlerin bu ünite ile ilgili genel olarak olumlu görüşler belirttikleri söylenebilir. Öğretmenler yüksek oranda üniteyi öğrenci düzeyine uygun, öğrencilerin ilgisini çeken ve gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı bulmuşlardır. Yine ünitenin öğrenci düzeyine göre soyut bulunmaması ve içerisinde yer alan konu sayısının çok görülmemesi de olumlu algılamalardır.

3.1.3.4. 17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 7. sınıf üniteleri arasında yer alan “17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27. 17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi'ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	31	27	32	27,8	47	40,9	5	4,3	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	34	29,6	27	23,5	48	41,7	6	5,2	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	80	69,6	9	7,8	20	17,4	6	5,2	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	29	25,2	17	14,8	63	54,8	6	5,2	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	28	24,3	25	21,7	56	48,7	6	5,2	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	25	21,7	24	20,9	60	52,2	6	5,2	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	65	56,5	15	13	27	23,5	8	7	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	37	32,2	16	13,9	55	47,8	7	6,1	115	100

7. sınıfların 4. ünitesi “17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti” ünitesidir. Bu ünite için ön görülen ders saati sayısı 12’dir. Ünite ile ilgili öğretmen görüşleri Tablo 27’de yer almaktadır. Bu görüşleri incelediğimizde ünite ile ilgili şunları söyleyebiliriz: % 69,6 gibi yüksek bir oranla öğretmenler “Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır” görüşüne katılmışlardır. Bunu % 56,5 ile “Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur” görüşüne katılım izlemiştir. Öğretmenler özellikle % 54,8 ile “Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir” ve % 52,2 ile “Ünite öğrenci merkezlidir” görüşlerine “Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Bu üniteyle ilgili belirtilen 8 görüşten 6’sına % 35’in üzerinde “Katılmıyorum” yanıtının verilmesi de dikkat çekicidir.

Tablo 27’de yer alan bulgulara göre öğretmenlerin “17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti” ünitesine ilişkin genel olarak olumsuz görüşler belirttikleri söylenebilir. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu bulunması; öğrenci düzeyine göre soyut olması; öğretimi için öngörülen sürenin yeterli görülmemesi; öğrenci merkezli görülmemesi; gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olmaması ve öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaması gibi bir çok yönden sorunlu görülmektedir. 7. sınıf üniteleri arasında en problemlü üite olarak

3.1.3.5. 19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi’ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 7. sınıf üniteleri arasında yer alan “19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen veriler Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28. 19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi’ne İlişkin Görüşler

19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti Ünitesi’ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	39	33,9	29	25,2	42	36,5	5	4,3	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	40	34,8	23	20	45	39,1	7	6,1	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	73	63,5	11	9,6	25	21,7	6	5,2	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	30	26,1	18	15,7	61	53	6	5,2	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	38	33	28	24,3	44	38,3	5	4,3	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	25	21,7	32	27,8	51	44,3	7	6,1	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	57	49,6	20	17,4	30	26,1	8	7	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	38	33	12	10,4	57	49,6	8	7	115	100

7. sınıfların 5. ünitesi “19 ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti” ismini taşımaktadır. Bu üniteyle ilgili öngörülen ders saati sayısı 12 olup ünite ile ilgili bulgular ise Tablo 28’de yer almaktadır. Bu bulgulara dayalı olarak şunları söyleyebiliriz: Öğretmenler en yüksek düzeyde % 63,5 ile “Ünite içerisinde çok sayıda konu vardır” ve % 49,6 ile “Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur” görüşlerine “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. “Katılmıyorum” yanıtları % 53 oranında “Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir” ve % 49,6 oranında da “Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır” görüşlerine yönelik verilmiştir. Öğretmenlerin % 50’nin üzerinde katıldıkları tek görüş ünitenin içerisinde çok sayıda konu bulunmasıdır.

Tablo 28 incelendiğinde bu ünitenin de sıkıntı yarattığı söylenebilir. Öğretmenler ünitenin içerisinde çok sayıda konu bulunduğu; ünitenin öğrenci düzeyine göre soyut olduğu; ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmadığı; ünitenin öğrenci merkezli olmadığı; ünitenin öğrenci düzeyine uygun olmadığı ve ünitenin gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olmadığına ilişkin yüksek denilebilecek düzeylerde görüş belirtmişlerdir.

3.1.3.6. Osmanlı Kültür ve Uygarlığı Ünitesi’ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 7. sınıf üniteleri arasında yer alan “Osmanlı Kültür ve Uygarlığı” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 29’da sunulmuştur.

6. sırada yer alan “Osmanlı Kültür ve Uygarlığı” ünitesi için öngörülen ders saati sayısı 9’dur. Ünite ile ilgili bulgular Tablo 29’da yer almaktadır. Bulguları incelediğimizde öğretmenlerin “Katılıyorum” yanıtını % 58,3 ile “Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir” ve “Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur” ifadesine yönelik verdiklerini görmekteyiz. Bunu % 48,7 ile “Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır” görüşü izlemiştir. % 46,1 ile “Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır” ve % 37,4 ile “Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir” görüşleri ise en çok “Katılmıyorum” yanıtını almıştır.

Tablo 29. Osmanlı Kültür ve Uygarlığı Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Osmanlı Kültür ve Uygarlığı Ünitesi'ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	67	58,3	24	20,9	19	16,5	5	4,3	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	67	58,3	21	18,3	20	17,4	7	6,1	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	48	41,7	19	16,5	41	35,7	7	6,1	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	46	40,0	19	16,5	43	37,4	7	6,1	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	56	48,7	22	19,1	31	27,0	6	5,2	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	36	31,3	31	27,0	42	36,5	6	5,2	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	49	42,6	26	22,6	32	27,8	8	7,0	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	39	33,9	16	13,9	53	46,1	7	6,1	115	100

Tablo 29'daki bulgulara göre öğretmenlerin yarıya yakınının üniteyi öğrenci düzeyine uygun; öğrencilerin ilgisini çeken ve gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olarak algıladıkları görülmektedir. Yine ünitenin öğretimi için gerekli araç gereç; öngörülen süre ve öğrenci merkezli olmasına ilişkin olarak da % 35-40 oranında olumsuz görüşler belirtilmektedir. Bunlar dışındaki görüşlerin oranı anlamlı bir yoruma olanak tanımamaktadır.

3.1.3.7. Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası Ünitesi'ne İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere “Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası” ünitesine ilişkin görüşleri sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 30'da sunulmuştur.

7. sırada yer alan “Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası” ünitesi için öngörülen ders saati sayısı 22'dir. Ünite ile ilgili bulgular Tablo 30'da yer almaktadır. Bulguları incelediğimizde şunları söyleyebiliriz: Öğretmenler % 63,5 ile “Ünite gerçek yaşamla

bağ kurmaya olanaklıdır” ve % 60,9 ile “Ünite içerisinde çok sayıda konu vardır” görüşlerine en yüksek oranda katılmışlardır. “Katılmıyorum” yanıtı en çok % 49,6 ile “Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur” ve % 47 ile “Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır” görüşleri için verilmiştir.

Tablo 30. Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası Ünitesi’ne İlişkin Görüşler

Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası Ünitesi’ne İlişkin Görüşler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Yanıtsız		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
1. Ünite öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	58	50,4	30	26,1	21	18,3	6	5,2	115	100
2. Ünite öğrencilerin düzeyine uygundur.	65	56,5	20	17,4	24	20,9	6	5,2	115	100
3. Ünitenin içerisinde çok sayıda konu vardır.	70	60,9	11	9,6	27	23,5	7	6,1	115	100
4. Ünitenin öğretimi için öngörülen süre yeterlidir.	46	40,0	12	10,4	50	43,5	7	6,1	115	100
5. Ünite gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklıdır.	73	63,5	19	16,5	16	13,9	7	6,1	115	100
6. Ünite öğrenci merkezlidir.	48	41,7	22	19,1	38	33,0	7	6,1	115	100
7. Ünite öğrenci düzeyine göre soyuttur.	36	31,3	14	12,2	57	49,6	8	7,0	115	100
8. Ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmaktadır.	45	39,1	9	7,8	54	47,0	7	6,1	115	100

Tablo 30’daki bulgulara göre öğretmenlerin büyük bölümü tarafından gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı görmektedir. Yarıya yakını da üniteyi öğrenci düzeyine uygun ve öğrencilerin ilgisini çeken bir ünite olarak görmektedir. Öğretmenlerin % 40’ından fazlası ünitenin süresinin yetersizliği ve öğretiminde kullanılan araç gerecin yeterli olmayışını bu ünitenin sorunları olarak ortaya koymaktadır.

3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Geleceğe Yönelik Eğilimlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin geleceğe yönelik eğilimlerini belirlemek amacıyla araştırma anketindeki 4 açık uçlu soruya öğretmenlerin

verdikleri yanıtlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerin her soruya ilişkin görüşleri kodlanarak gruplandırılmıştır. Her soruyu yanıtlayan öğretmen sayısına bağlı olarak görüşleri frekansı ve yüzdeleri hesaplanarak tablolastırılmıştır. Böylece eğilimler belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğinde Yer Alan Konuların Yeterliliği, Eksikliği veya Fazlalığı İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan konuların yeterliliği, eksikliği veya fazlalığı konusunda ne söyleyebilirsiniz?” sorusu yöneltilmiş, araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerden % 88,8’i bu soruyu yanıtlamıştır. Alınan yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 31’de sunulmuştur.

Tablo 31. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğinde Yer Alan Ünite ve Konuların Yeterliliği, Eksikliği veya Fazlalığı Konusunda Ne Söyleyebilirsiniz?

Sosyal Bilgilerde Dersinin İçeriğinde Yer Alan Konuların Yeterliliği, Eksikliği veya Fazlalığı	Genel Olarak		6. Sınıflar		7. Sınıflar		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%
Yeterli	10	9,7	2	1,9	-	-	12	11,6
Eksik	5	4,8	14	13,5	-	-	19	18,4
Fazla	14	13,5	11	10,6	30	29,1	55	53,3
Soyut	-	-	3	2,9	1	0,9	4	3,8
Karmaşık	-	-	2	1,9	1	0,9	3	2,9
Düzeye uygun değil	-	-	4	3,8	6	5,8	10	9,7
Yanıtlayan öğretmen sayısı	29	28,1	36	43,9	38	36,8	103	88,8

Tablo 31 incelendiğinde şunlar söylenebilir: Öğretmenlerden % 53,3’ü içeriği “Fazla”; % 18,4’ü içeriği “Eksik” ve % 11,6’sı ise içeriği “Yeterli” bulduklarını belirtmişlerdir. Yine öğretmenlerin % 13,5’i 6. sınıf içeriğini “Eksik” bulurken, % 29,1’i gibi üçte bire yakın bir bölümü de 7. sınıf içeriğinin “Fazla” olduğu görüşündedir. Bu anlamlı bir bulgu olup, 7. sınıf içeriğinde yer alan konuların fazlalığı açısından sorun yaşandığını düşündürmektedir. Öğretmenler soruyla doğrudan ilgili

olmadığı halde % 3,8 oranında içeriğe “Soyut”, % 2,9 oranında “Karmaşık” ve % 9,7 oranında da “Düzeğe uygun değil” yanıtını vermişlerdir.

3.2.2. 6 ve 7. Sınıflarda Okutulmakta Olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sürekli Geliştirilmesi ve İçerikte Yer Alması Gereken Konulara İlişkin Bulgular

Öğretmenlere, “6. ve 7. sınıflarda okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının sürekli geliştirilmesi gerektiğine inanıyor musunuz? İnanıyor iseniz içerikte yer alması gereken ünite ve konular sizce neler olmalıdır?” sorusu yöneltilmiş araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerden % 88,7’si bu soruyu yanıtlamıştır. Alınan yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 32’de sunulmuştur.

Tablo 32. 6. ve 7. Sınıflarda Okutulmakta Olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sürekli Geliştirilmesi Gerektiğine İnanıyor musunuz? İnanıyor İseniz İçerikte Yer Alması Gereken Ünite ve Konular Sizce Neler Olmalıdır?

6 ve 7. Sınıflarda Okutulmakta Olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sürekli Geliştirilmesi ve İçerikte Yer Alması Gereken Konulara İlişkin Bulgular	Yanıtlayan Öğretmen Sayısı	Yüzde Oranı (%)
Güncel gelişmeler konulara eklenmelidir.	30	31,5
Genel Türk Tarihi konuları eklenmelidir.	9	9,4
Takvim ve Tarih Çağları konuları eklenmelidir.	8	8,4
Türkiye Coğrafyası konuları eklenmelidir.	7	7,3
Demokrasi ve Çağdaşlık konuları eklenmelidir.	7	7,3
Programın sürekli geliştirilmesi gerekli değildir.	7	7,3
Yakınçağ Tarihi konuları eklenmelidir.	5	5,2
İslam Tarihi konuları eklenmelidir.	4	4,2
Sosyoloji ve Sosyal Tarih konuları eklenmelidir.	2	2,1
Avrupa Tarihi konuları eklenmelidir.	2	2,1
Ergenlik ve Cinsel Eğitim konuları eklenmelidir.	2	2,1
Deprem ve Erozyon konuları eklenmelidir.	2	2,1
Dünyamız ve Uzay konuları eklenmelidir.	2	2,1
Başarıya ulaşma yollarına yer verilmelidir.	1	1,0
İlkçağ Tarihi konuları eklenmelidir.	1	1,0

Tablo 32 incelendiğinde % 31,5 oranıyla 30 öğretmenin “Güncel gelişmeler konulara eklenmelidir” görüşünü belirttikleri dikkati çekmektedir. Bu bulgular 1996 yılında Laura Pan Luo’nun Virginia Eyaleti’ndeki ilkokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Çin’in nasıl işlendiğinin belirlenmesi için yaptığı içerik analizi sonuçlarıyla tutarlıdır. Çinli ve Amerikalı uzmanların içerik hakkındaki görüşlerinin bir panelde alınması ve yine Çinli ve Amerikalı bilim adamlarının liderliğinde yazılan kolej seviyesi ders kitaplarının analizi sonucunda ders kitaplarının çoğunda Çin’le ilgili bilgilerin güncelleşmesi gerektiği ve Çin’in tanıtımında daha detaylı açıklamaya gereksinim duyulduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bulgular dünyadaki yenileşme ve gelişmelere paralel olarak içeriğin geliştirilmesi ve güncelleştirilmesi gereksiniminin duyulduğunu göstermektedir.

Araştırmada yine % 9,4 oranında “Genel Türk Tarihi konuları eklenmelidir” ve % 8,4 oranında da “Takvim ve Tarih Çağları konuları eklenmelidir” gibi istekler yer almaktadır. Öğretmenlerin içerikte yer almasını istedikleri Avrupa Tarihi, Genel Türk Tarihi, İslam Tarihi, Yakınçağ Tarihi, Türkiye Coğrafyası, Deprem ve Erozyon, Dünyamız ve Uzay gibi konuların içerikte belirli oranlarda varlığı bilinmekle beraber öğretmenlerin bu oranları yeterli bulmadıkları düşünülmektedir.

3.2.3. Sosyal Bilgiler İçeriğinde Yer Alan Ünite ve Konuların Seçiminde ve Düzenlenmesinde Neler Yapılabileceği ve Nelere Uyulması Gerektiğine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlere Sosyal Bilgiler içeriğinde yer alan ünite ve konuların seçiminde ve düzenlenmesinde neler yapılabileceği ve nelere uyulması gerektiği sorulmuş öğretmenler % 81,8 oranında bu soruyu yanıtlamıştır. Elde edilen bulgular Tablo 33’te sunulmuştur.

Tablo 33 incelediğinde şunlar söylenebilir: Öğretmenlerden % 32,5’i içeriğin öğrenci düzeyine uygun hale getirilmesi gerektiğini belirtken; % 20,4’ü içeriğin kronolojik olarak düzenlenmesini; % 15,6’sı ise içeriğin güncelleştirilerek hayata uygun hale getirilmesini istemektedirler. Kısakürek (1988, s.6) ilköğretimin en önemli görevinin temel kültür öğelerini ve yurttaşlık bilgilerini kazandırmak; çocuğu topluma

uyumlu duruma getirmek olarak görmekte ve bu temel kültür öğelerinin ise, Sosyal Bilgiler dersi ile yapıldığını belirtmektedir. Bu durumda öğretmenlerin içeriğin güncelleştirilerek hayata uygun hale getirilmesi gerektiği biçimindeki görüşlerinin alan uzmanlarının görüşleri ile paralel ve yerinde olduğu belirtilebilir.

Tablo 33. Sosyal Bilgiler İçeriğinde Yer Alan Ünite ve Konuların Seçiminde ve Düzenlenmesinde Neler Yapılabileceği ve Nelere Uyulması Gerektiği Konusunda Ne Söyleyebilirsiniz?

Sosyal Bilgiler İçeriğinde Yer Alan Ünite ve Konuların Seçiminde ve Düzenlenmesinde Neler Yapılabileceği ve Nelere Uyulması Gerektiğine İlişkin Bulgular	Yanıtlayan Öğretmen Sayısı	Yüzde Oranı (%)
İçerik sadeleştirilerek öğrenci düzeyine uygun hale getirilmelidir.	27	32,5
İçerik kronolojik olarak düzenlenmelidir.	17	20,4
İçerik güncelleştirilerek yaşama uygun hale getirilmelidir.	13	15,6
İçerikte yer alan konular birbiriyle ilişkilendirilmelidir.	12	14,4
İçerikte yer alan konular daha somut hale getirilmelidir.	11	13,2
İçerik Tarih ve Coğrafya olarak ayrılmalıdır.	8	9,6
İçerik öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde düzenlenmelidir.	7	8,4
İçerik düzenlenirken öğretmen ve uzman görüşlerine yer verilmelidir.	7	8,4
Konular Anadolu ve Fen liseleri sınavlarına paralel olmalıdır.	5	6,0
İçerik evrensel bilgilere yer vermeli ve proje çalışmasına uygun olmalıdır.	3	3,6
İçerik sistemli olarak düzenlenmelidir.	1	1,2
İçerik amaçları gerçekleştirebilir nitelikte olmalıdır.	1	1,2

Tablo 33'te yine öğretmenler, % 14,4 oranında içeriğin birbiri ile ilişkilendirilmesini isterken % 9,6 oranında da içeriğin Tarih ve Coğrafya olarak ayrılmasını önermektedirler. Bu iki isteğin birbiri ile çeliştiği düşünülmektedir. İçeriğin Tarih ve Coğrafya olarak ayrılması düşüncesinin Sönmez'in düşünceleri ile uygun düşmediği de görülmektedir. Sönmez (1997, s.4), pek çok dersin programa konması gerektiğini, fakat bunun ilköğretim için uygun olamayacağını, çünkü; ayrı dersler için öğretim zamanı yetmeyeceği gibi bazı derslerin sıkı bir ilişki içinde olduğunu, ayrıca ilköğretimdeki çocuklar için çok ince ayrıntılara gitmenin onların gelişim ve öğrenme durumlarına uygun olmadığını belirtmektedir. Öğretmenlerin bu düşüncelerinde Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği ya da Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği programlarını

bitirdikleri halde Sosyal Bilgiler öğretmenliği yaptıkları, anabilim dalları dışında kalan konularda kendilerini tam yeterli bulamadıkları yolundaki görüşlerinin etkili olduğu düşünülebilir.

3.2.4. Başarılı Bir İçerik Öğretimi İçin Neler Yapılabileceğine İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Başarılı bir içerik öğretimi için neler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiş, ve öğretmenin %71,5’nin yanıtlarından elde edilen bulgular ise Tablo 34’te sunulmuştur.

Tablo 34. Sosyal Bilgiler Dersinde Başarılı Bir İçerik Öğretimi İçin Neler Yapılmalıdır?

Başarılı Bir İçerik Öğretimi İçin Neler Yapılabileceğine İlişkin Bulgular	Yanıtlayan Öğretmen Sayısı	Yüzde Oranı (%)
İçerik öğretiminde görsel ve işitsel araç gereçler kullanılmalıdır.	32	38,5
İçerik öğretimi öğrenci merkezli yapılmalıdır.	15	18,0
Gezi araştırma drama gibi bir çok yöntem ve teknik kullanılmalıdır	13	15,6
İçerik değişmeli ve yenilenmelidir	13	15,6
İçerik gerçek yaşamla bağlantılı olmalıdır.	13	15,6
İçerik Tarih ve Coğrafyaya ayrılarak öğretilmelidir.	9	10,8
Ders kitapları öğrencilerin ilgisini çekmeli, ek kaynaklar kullanılmalıdır.	8	9,6
İçerik kronolojik olarak düzenlenerek konu bütünlüğü sağlanmalıdır.	6	7,2
Her okulda Sosyal Bilgiler laboratuvarları açılmalıdır.	6	7,2
Uzman ve öğretmen görüşlerinden yararlanılmalıdır.	4	4,8
Başarılı bir içerik öğretimi için zaman yeterli olmalıdır	3	3,6
Öğretmen Eğitim Fakültesi mezunu olmalıdır.	1	1,2
İçerik davranışlara dönüştürülebilmelidir.	1	1,2

Tablo 34’e göre soruyu yanıtlayan öğretmenlerden % 38,5’i içerik öğretiminde görsel ve işitsel araç gereçler kullanılmasını; % 18’i öğrenci merkezli içerik öğretimi yapılmasını; % 15,6 oranlarında içeriğin gerçek yaşamla bağlantılı olmasını; birçok yöntem ve teknik kullanılmasını ve içeriğin değiştirilmesini önermektedirler. Yine % 10,8 oranında bu soruya da “İçerik Tarih ve Coğrafya olarak ayrılarak öğretilmelidir” diyenler de bulunmaktadır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

İlköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin öğretiminde karşılaşılan sorunları belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yapılan bu araştırma, tarama modeline göre gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 2001-2002 öğretim yılında, Eskişehir merkezinde yer alan 82 ilköğretim okulunda 6. ve 7. sınıfların Sosyal Bilgiler derslerine giren 116 öğretmen katılmıştır. İçeriğin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların giderilmesi için öneriler öğretmenlerin araştırma anketine verdikleri yanıtlarla belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla ilgili literatür taramasının ardından, uzman görüş ve önerileri doğrultusunda “Sosyal Bilgilerde İçeriğin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Anket Formu” (Ek-1) geliştirilmiştir. Toplam 33 sorudan oluşan anket verilerinin yüzde ve frekans hesaplamaları ile SPSS paket programına göre yapılan istatistiksel çözümlenmeleri sonunda elde edilen bulgulara göre, aşağıdaki sonuçlar ortaya konmuş ve ilgililere katkı sağlayacağı düşünülen öneriler geliştirilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Araştırmada elde edilen başlıca sonuçlar; “Sosyal Bilgilerde İçeriğe İlişkin Sonuçlar” ve “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Geleceğe Yönelik Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar” başlıkları ile ele alınmıştır.

4.1.1. Sosyal Bilgilerde İçeriğe İlişkin Sonuçlar

Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ilişkin sonuçlar “Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğine İlişkin Genel Sonuçlar”, “Sosyal Bilgiler Dersinin 6. Sınıf İçeriğine İlişkin Sonuçlar” ve “Sosyal Bilgiler Dersinin 7. Sınıf İçeriğine İlişkin Sonuçlar” alt başlıklarıyla ele alınmıştır.

4.1.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğine İlişkin Genel Sonuçlar

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 45,7'si Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini hedefleri ile doğrudan ilişkili bulurken; yine % 45,7'si de kısmen ilişkili bulmuşlardır. % 4,3 gibi düşük bir oranda ise öğretmenler içerikle hedefleri doğrudan ilişkili bulmamışlardır. Bir başka deyişle öğretmenlerin içerikle hedefleri doğrudan ilişkili bulunduğu görülmektedir.
- Öğretmenlerin % 47,4'ü içeriği bilimsel açıdan doğru; % 42,2'si “Kısmen” doğru ve % 7,8'i ise içeriği bilimsel açıdan doğru bulmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu içeriği bilimsel açıdan doğru bulmaktadır.
- Sosyal Bilgiler dersinin güncelliğine ilişkin olarak öğretmenlerin % 52,6'sı “Kısmen” yanıtını uygun görmüşlerdir. % 28,4 oranında içerik güncel bulunurken; % 17,2 oranında ise güncel olmadığı görüşü belirtilmiştir. Öğretmenler içeriği “Kısmen” güncel bulmaktadır.
- Öğretmenlerin % 53,4'ü içeriği sosyal ve kültürel bakımdan “Kısmen” anlamlı bulduklarını belirtmişlerdir. İçeriği sosyal ve kültürel açıdan anlamlı bulanların oranı % 31 iken; % 12,9 oranında da içerik anlamlı bulunmamıştır. Öğretmenler içeriği sosyal ve kültürel açıdan “Kısmen” anlamlı bulmaktadır.
- Öğretmenlerin % 48,3'ü içeriğin “Kısmen” öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olduğu görüşünü benimsemişlerdir. İçeriğin öğrenci düzeyine uygun olduğunu düşünenlerin oranı % 27,6 iken yine bu görüşe katılmayanların oranı da % 20,7 olmuştur. İçerik genel olarak “Kısmen” öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bulmaktadır.
- İçeriğin öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 58,6'sı “Kısmen” görüşünü benimsemişlerdir. Öğretmenlerin % 27,6'sı içeriğin öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermediğini belirtirken; % 12,9 gibi az bir kesimi ise yanıt verdiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler içeriğin öğrenci ilgi ve gereksinimlerine “Kısmen” yanıt verdiği görüşündedir.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerden yalnızca % 6'sı içeriğin öğrencilerde becerilerin geliştirilmesini ön planda tuttuğu görüşündedir. % 51,7'si ise içeriğin öğrencilerde becerilerin geliştirilmesini ön planda tutmadığı görüşünü belirtmişlerdir. % 41,4'ü de “Kısmen” yanıtını benimsemişlerdir. Öğretmenler içeriğin öğrencilerde becerilerin geliştirilmesini ön planda tutmadığı görüşündedir.
- Öğretmenlerden % 51,7'si içeriğin “Kısmen” öğrencilerin olgu ve olaylara geniş bir görüş açısı ile bakmasına olanak sağladığı görüşündedir. % 29,6'sı olanak sağlamadığını belirtirken; % 18,1'i ise sağladığı görüşünü benimsemişlerdir. Öğretmenlere göre içerik, öğrencilerin olgu ve olaylara geniş bir görüş açısıyla bakmasına “Kısmen” olanak sağlamaktadır.
- Öğretmenler % 37,1 oranında içeriğin öğrencilerin önceki öğrendikleri ile kaynaşıklık sağladığı görüşünü belirtirken; % 47,4 oranında da “Kısmen” sağladığını belirtmişlerdir. % 14,7'ü ise içeriğin önceki öğrenilenler ile kaynaşıklık sağlamadığı görüşündedir. Genel olarak içerik önceki öğrenilenler ile “Kısmen” kaynaşıklık sağlamaktadır sonucuna ulaşılmaktadır.
- Öğretmenler içeriğin basitten karmaşığa, yakın çevre ve zamandan uzak çevre ve zamana göre sistemli düzenlenişine ilişkin olarak % 46,6 oranında “Kısmen” görüşünü benimsemişlerdir. İçeriğin sistemli düzenlenmediğini düşünenlerin oranı da % 30,2'dir. Öğretmenlerin % 21,6'sı ise içeriğin sistemli düzenlendiğini düşünmektedir. Öğretmenler içeriğin, basitten karmaşığa, yakın çevre ve zamandan uzak çevre ve zamana göre “Kısmen” sistemli olduğu görüşündedir.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 59,5'i içeriği “Kısmen” kullanılabilir, uygulanabilir özellikte olduğu görüşünü benimsemişlerdir. İçeriği işevuruk bulanlar % 18,1; bulmayanlar % 21,6 oranı ile birbirine yakındır. İçerik “Kısmen” kullanılabilir ve uygulanabilir görülmektedir.

4.1.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinin 6. Sınıf İçeriğine İlişkin Sonuçlar

- Öğretmenler Demokratik Hayat ünitesini %75 oranında gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı; % 64,7 oranında öğretimi için öngörülen süreyi yeterli; % 62,9 oranında da öğrencilerin ilgisini çeken ve öğrenci düzeyine uygun bir ünite olarak değerlendirmişlerdir. % 47,4 oranında ise ünitenin öğretimi için yeterli araç gereç bulunmadığını belirtmişlerdir.
- Coğrafya ve Dünyamız ünitesi öğretmenlerce % 87,8 oranında öğrencilerin ilgisini çeken; % 73,9 oranında öğrencilerin düzeyine uygun; % 69,6 oranında da gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olarak görülmüştür. Ünitenin öğretimi için % 41,7 oranında öngörülen süre; % 37,4 oranında da araç gereç yetersiz bulunmaktadır.
- Öğretmenler, Türkiye Tarihi ünitesini % 62,6 oranında öğrenci düzeyine uygun; % 53 oranında öğretim süresi yeterli bir ünite olarak görmüşlerdir. Yine ünite % 52,2 oranında öğrenci merkezli bulunmazken, öğretmenler % 30 oranının üzerinde bu üniteye ilişkin olarak “Kararsızım” yanıtını vermişlerdir.
- Öğretmenler Moğollar ve Diğer Türk Devletleri ünitesinin % 63,5 oranında gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olmayan; % 56,5 oranında öğrencilerin ilgisini çekmeyen ve % 52,2 oranında da öğretimi için yeterli araç gereç bulunmayan bir ünite olarak görmektedirler. Yine % 50,4 oranında öğrenci düzeyine göre soyut ve % 45,2 oranında da içerisinde çok sayıda konu olan bir ünite olduğunu belirtmektedirler. Ünite 6. sınıf üniteleri içerisinde en sorunlu ünite olarak görülmektedir. Bununla beraber ünitenin % 54,8 oranında öğretimi için öngörülen süre yeterli bulunmuştur.
- Türkiye’imiz ünitesini öğretmenler % 85,2 oranında öğrencilerin ilgisini çekten; % 77,4 oranında öğrencilerin düzeyine uygun ve gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olarak görmektedirler. Öğretmenlerin % 51,3’ü ise ünitenin içerisinde çok sayıda konu bulunduğunu belirtmişlerdir.

- Araştırmaya katılan öğretmenler Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesine ilişkin olarak % 70,4 oranında öğrencilerin ilgisini çektiği ve % 68,7 oranında da ünitenin öğrencilerin düzeyine uygun olduğu görüşündedir. Öğretmenlerin % 44,3'ü ise ünitenin öğrenci merkezli olmadığını düşünmektedir.

4.1.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin 7. Sınıf İçeriğine İlişkin Sonuçlar

- Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri ünitesine ilişkin olarak öğretmenler % 76,5 oranında ünitenin gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olduğu; % 69,6 oranında ünitenin öğrencilerin ilgisini çektiği ve % 68,7 oranında da ünitenin öğrenci düzeyine uygun olduğu görüşlerini benimsemişlerdir. Öğretmenlerin % 57,4'ü ise ünitenin içerisinde çok sayıda konu olduğu görüşündedir.
- Öğretmenler, İstanbul'un Fethi ve Sonrası ünitesi için % 74,8 oranında ünitenin öğrencilerin ilgisini çektiği; % 67 oranında da ünitenin öğrenci düzeyine uygun olduğu görüşündedir. Yine % 50,4 oranında ünitenin içerisinde çok sayıda konu olduğu düşünülmektedir.
- Avrupa'da Yenilikler ünitesine ilişkin olarak % 67,8 oranında öğrenci düzeyine uygun olduğu; % 65,2 ile ünitenin öğrencilerin ilgisini çektiği ve % 59,1 oranında ünitenin gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı olduğu görüşleri benimsenmiştir. Bunlar dışındaki tüm görüşler yüzde ellinin altında destek almıştır. Bu ünite "Katılmıyorum" yanıtlarının oranı tüm görüşlerde yüzde ellinin altında olurken "Kararsızım" yanıtlarının oranı beşte birin üzerinde olmuştur.
- Öğretmenler, 17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti ünitesini % 69,6 oranında içerisinde çok sayıda konu olan; % 56,5 oranında öğrenci düzeyime göre soyut; % 58,4 oranında öğretimi için öngörülen süre yetersiz ve % 52,2 oranında da öğrenci merkezli olmayan bir ünite olarak belirtmişlerdir. Ünite 7. Sınıf üniteleri içerisinde en sorunlu ünite olarak görülmektedir.
- Öğretmenler 19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti ünitesine ilişkin olarak % 63,5 oranında ünitenin içerisinde çok sayıda konu olduğu ve % 49,6 oranında da ünitenin

öğrenci düzeyine göre soyut olduğu görüşündedirler. % 53 oranında ünitenin öğretimi için öngörülen süre ve 49,6 oranında ünitenin öğretimi için araç gerek yeterli bulunmaktadır.

- Öğretmenler Osmanlı Kültür ve Uygarlığı ünitesini % 58,3 oranlarında öğrencilerin ilgisini çeken ve öğrenci düzeyine uygun olarak görmüşlerdir. Yine % 48,7 oranında üniteyi gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı görmüşlerdir. Öte yandan % 46,1 oranında öğretimi için yeterli araç gereç bulunmayan; % 42,6 oranında öğrenci düzeyine göre soyut; ve % 41,7 oranında da içerisinde çok sayıda konu bulunan bir ünite olarak görülmektedir.
- Öğretmenler Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası ünitesini % 63,5 oranında gerçek yaşamla bağ kurmaya olanaklı ve % 56,5 oranında öğrenci düzeyine uygun bulmuşlardır. % 60,9 oranda ise ünite içerisinde çok sayıda konu olduğu belirtilmiştir.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Geleceğe Yönelik Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar

- Öğretmenlerin % 53,3'ü içeriği "Fazla"; %18,4'ü içeriği "Eksik" ve % 11,6'sı da içeriği "Yeterli" bulmuşlardır. 6. sınıf içeriğine ilişkin olarak % 1,9 oranında yeterli ve % 13,5 oranında da eksik görüşü belirtilirken; 7. sınıf içeriğine ilişkin olarak yeterli ve eksik yanıtları hiç verilmemiş % 29,1 gibi üçte bire yakın bir oranda fazla olduğu vurgulanmıştır. 7. sınıf konularının öğretmenlerce fazla bulunduğu 6. sınıf konuların ise eksik bulunduğu görülmektedir.
- Öğretmenlerden % 31,5 oranıyla 30 öğretmen "Güncel gelişmeler konulara eklenmelidir" görüşünü belirtmişlerdir. Yine % 9,4 oranında "Genel Türk Tarihi konuları eklenmelidir" ve % 8,4 oranında da "Takvim ve Tarih Çağları konuları eklenmelidir" istekleri yer almaktadır. Öğretmenlerin içerikte yer almasını istedikleri diğer konular ise Avrupa Tarihi, Genel Türk Tarih, İslam Tarihi, Yakınçağ Tarihi, Türkiye Coğrafyası, Deprem ve Erozyon, Dünyamız ve Uzay, Başarıyı Arttırma, Ergenlik ve Cinsel Eğitim gibi konulardır.

- Öğretmenlerden % 32,5'i içeriğin öğrenci düzeyine uygun hale getirilmesi gerektiğini belirtken; % 20,4'ü içeriğin kronolojik olarak düzenlenmesini; % 15,6'sı ise içeriğin güncelleştirilerek hayata uygun hale getirilmesini istemektedirler. Yine öğretmenler, % 14,4 oranında içeriğin birbiri ile ilişkilendirilmesini ve % 9,6 oranında da içeriğin Tarih ve Coğrafya olarak ayrılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu iki görüşün birbiri ile uyumlu olmadığı görülmektedir.
- Öğretmenlerden % 38,5'i içerik öğretiminde görsel ve işitsel araç gereçler kullanılmasını; % 18'i öğrenci merkezli içerik öğretimi yapılmasını istemişlerdir. % 15,6 oranlarında içeriğin gerçek yaşamla bağlantılı olmasını, birçok yöntem ve teknik kullanılmasını ve içeriğin değiştirilmesini önermektedirler. Yine 10,8 oranında bu soruya da "İçerik Tarih ve Coğrafya'ya ayrılarak öğretilmelidir" diyenler de bulunmaktadır.

4.2. Öneriler

Bu araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler şunlardır:

- Araştırmaya katılan öğrenenler, İlköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ilişkin olarak genelde kısmen yararlı ve uygun görüşünü benimsemişlerdir. Sosyal Bilgiler dersinin içeriği çağın koşulları dikkate alınarak program geliştirme ekipleri tarafından geliştirilmeli ve bu çalışmaların sürekliliği sağlanmalıdır.
- Sosyal Bilgiler dersinin içeriği güncelleştirilerek öğrencilerin gelişim düzeyine uygun hale getirilmelidir. Kültürel ve sosyal bakımdan anlamlı, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yanıt verebilen ve becerilerin geliştirilmesini önplanda tutan bir içerik haline getirilmelidir. Yine içerik sistemli olarak düzenlenmeli ve öğrencilerin önceki öğrendikleri ile kaynaşıklık sağlamalıdır.
- 6. sınıf ünitelerinden "Moğollar ve Türk Devletleri" ünitesinin öğrencilerin ilgisini çekebilen ve öğrenci merkezli işlenebilen aynı zamanda gerçek yaşamla bağ

kurmaya olanaklı bir ünite durumuna getirilmesi gerekmektedir. “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” ünitesinin içerisinde yer alan konu sayısının azaltılması ya da ünitenin öğretimi için öngörülen sürenin arttırılması gerekmektedir.

- 7. sınıf ünitelerinden “17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti” ile “19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti” ünitelerinin de içerisinde yer alan konu sayısı çok, öngörülen ders saati sayısı ise az bulunmuştur. Yine bu ünitelerin öğrenci düzeyine göre soyut olduğu da belirtilmiştir. Bu ünitelerin öğrenci düzeyine uygun hale getirilmesi, konu sayısının azaltılması ya da öngörülen sürenin arttırılması gerekmektedir.
- Etkili bir öğretim için çağdaş yöntem ve tekniklerin kullanılmasına ilişkin öğretmenler hizmetiçi eğitime alınmalıdır. Okullardaki araç- gereç eksiklikleri giderilmelidir.
- Bu araştırmada, ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin içeriği öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Ancak Sosyal Bilgiler programını geliştirecek başka araştırmalarda gerçekleştirilmelidir. Yapılacak araştırmalarda şu konular ele alınabilir:
 - a. 8. sınıflarda okutulan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ve yine 7. ve 8. sınıflarda okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersleri ile ilgili olarak da içerik değerlendirilmesi yapılması. Bu değerlendirmelerde öğretmen görüşlerinin yanısıra öğrenci, müfettiş ve konu uzmanlarının da görüşlerine başvurulması.
 - b. 6. ve 7. sınıfların Sosyal Bilgiler derslerinin tüm üniteleri yerine bir tek ünitenin derinlemesine analizinin yapılması.
 - c. Gelişmiş ülke okullarında yer alan Sosyal Bilgiler derslerinin içeriği ve öğretimi ile Türkiye’deki okullarda okutulan Sosyal Bilgiler dersleri içerik ve öğretiminin karşılaştırılmasına yönelik araştırmalar yapılması.

EKLER

	Sayfa
1 Sosyal Bilgilerde İçeriğin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Araştırması Anket Formu	85
2 Çalışma Evreninde Yer Alan Okullar ve Bu Okulların Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sayısı.....	90
3 Araştırma Onayı	93

EK 1

**SOSYAL BİLGİLERDE İÇERİĞİN ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR
VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ARAŞTIRMASI
ANKET FORMU**

Değerli Meslektaşım,

Size sunulan bu anket, ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersine yönelik olarak “Sosyal Bilgilerde İçeriğin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” konusunda sizlerin görüş, beklenti ve önerilerinizi belirlemeyi amaçlayan bilimsel bir araştırma için düzenlenmiştir. Uygulamanın doğrudan içinde bulunan sizlerin görüş ve eğilimleri bu araştırmanın sonuçları bakımından büyük değer taşımaktadır.

Sizlerden istenen, ankette yer alan soruları dikkatle okuyup, size en uygun gelen yanıtı belirlemenizdir. Yanıtlarınızın yanlış olması söz konusu değildir. Önemli olan sizin kendi görüşünüzdür.

Bu araştırmada elde edilecek bulguların geçerliliği, sizlerin anketi yanıtlamadaki içtenliğinize bağlıdır. Vereceğiniz bilgiler yalnızca bu araştırmada kullanılacaktır. Lütfen anket maddelerinin hiçbirini yanıtsız bırakmayınız.

Anketin üzerine adınızı yazıp yazmamak sizin tercihinize bırakılmıştır. Araştırmanın gerçekleşmesine değerli görüşlerinizle katkıda bulunacağınız için şimdiden teşekkür eder saygılar sunarım.

Remziye ACAR

Tarih Öğretmeni

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

Yüksek Lisans Öğrencisi

Ek 1 - Devam

1. BÖLÜM

A. KİŞİSEL BİLGİLER

Aşağıdaki sorularla ilgili seçeneklerden durumunuza uygun olanı (x) işareti ile belirtiniz.

Her soru için yalnızca bir seçenek işaretleyiniz.

1. Mesleki kıdeminiz (yıl olarak)

() a. 0-5

() b. 6-10

() c. 11-15

() d. 16-20

() e. 21 ve daha yukarısı

2. En son bitirdiğiniz eğitim programı:

() a. Eğitim Enstitüsü

() b. Eğitim Önlisans/ İki Yıllık Eğitim Yüksekokulu

() c. Lisans Tamamlama Programı

() d. Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Programı

() e. Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Programı

() f. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı

() g. Yüksek Lisans (belirtiniz:.....)

() h. Doktora (belirtiniz:

() ı. Diğer (belirtiniz:.....)

Ek 1 - Devam

II. BÖLÜM

B. SOSYAL BİLGİLERDE İÇERİĞE YÖNELİK SORULAR

Aşağıda 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine yönelik sorular yer almaktadır. Sorulara ilişkin görüşünüzü (x) işareti koyarak belirleyiniz.

	Evet	Kismen	Hayır
1. Sosyal Bilgiler dersinin içeriği(konular) dersin hedefleri ile doğrudan ilişkili midir?	()	()	()
2. İçerik, bilimsel açıdan doğru mudur?	()	()	()
3. İçerik, güncel midir ?	()	()	()
4. İçerik, kültürel ve sosyal bakımdan anlamlı mıdır?	()	()	()
5. İçerik, öğrencilerin gelişim düzeyine uygun mudur?	()	()	()
6. İçerik, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine cevap vermekte midir?	()	()	()
7. İçerik , öğrencilerde becerilerin geliştirilmesini ön planda tutmakta mıdır?	()	()	()
8. İçerik, öğrencilerin olgu ve olaylara geniş bir görüş açısıyla bakmasına olanak sağlamakta mıdır?	()	()	()
9. İçerik, öğrencilerin önceki öğrendikleri ile kaynaşıklık sağlamakta mıdır?	()	()	()
10. İçerik, basitten karmaşığa, yakın çevre ve zamandan uzak çevre ve zamana göre sistemli düzenlenmiş midir?	()	()	()
11. İçerik, uygulanabilir, kullanılabilir (işevruk) özellikte midir?	()	()	()

Ek 1 - Devam

III. BÖLÜM

C. GELECEĞE YÖNELİK EĞİLİMLER

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine yönelik düşünce ve görüşlerinizi belirtebileceğiniz sorular yer almaktadır. Lütfen soruları yanıtlayınız.

1. Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan ünite ve konuların yeterliliği, eksikliği veya fazlalığı konusunda ne söyleyebilirsiniz?

.....

2. 6. ve 7.sınıflarda okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının sürekli geliştirilmesi gerektiğine inanıyor musunuz? İnanıyor iseniz içerikte yer alması gereken ünite ve konular sizce neler olmalıdır?

.....

3. Sosyal Bilgiler içeriğinde yer alan ünite ve konuların seçiminde ve düzenlenmesinde neler yapılabileceği ve nelere uyulması gerektiği konusunda ne söyleyebilirsiniz?

.....

4. Sosyal Bilgiler dersinde başarılı bir içerik öğretimi için neler yapılmalıdır?

.....

Araştırmaya katkı getirecek başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen aşağıya yazınız:

.....

EK 2

**ÇALIŞMA EVRENİNDE YER ALAN OKULLAR ve BU OKULLARIN SOSYAL
BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SAYISI**

Okulun Adı	Öğretmen Sayısı
1. Adalet İlköğretim Okulu	4
2. Ahmet Sezer İlköğretim Okulu	1
3. Ali Fuat Cebesoy İlköğretim Okulu	2
4. Ali Rıza Efendi İlköğretim Okulu	2
5. Ata İlköğretim Okulu	1
6. Atatürk İlköğretim Okulu	4
7. Av. Mail Büyükerman İlköğretim Okulu	1
8. Aziz Boale İlköğretim Okulu	1
9. Barbaros İlköğretim Okulu	1
10. Battal Gazi İlköğretim Okulu	1
11. Cahit Kural İlköğretim Okulu	1
12. Cengiz Topel İlköğretim Okulu	1
13. Çamlıca Tic. Od. İlköğretim Okulu	2
14. Dr. Halil Akkurt İlköğretim Okulu	4
15. Dr. M. Çamkoru İlköğretim Okulu	1
16. Dumlupınar İlköğretim Okulu	1
17. Edebalı İlköğretim Okulu	1
18. İ.H.B.M. İlköğretim Okulu	1
19. Erenköy İlköğretim Okulu	1
20. Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu	2
21. Gökmeydan (Gaffar Okan) İlköğretim Okul	2
22. Halil Yasin İlköğretim Okulu	1
23. Havacılar İlköğretim Okulu	1
24. Hürriyet İlköğretim Okulu	2
25. İbrahim Kraoğlan Oğlu İlköğretim Okulu	4
26. İki Eylül İlköğretim Okulu	2
27. İstiklal İlköğretim Okulu	1
28. Kardeşler İlköğretim Okulu	1

Ek 2 - Devam

29. Kazım Karabekir İlköğretim Okulu	1
30. Kıbrıs İlköğretim Okulu	2
31. Kılıçarslan İlköğretim Okulu	1
32. Korg. Lütfi Akdemir İlköğretim Okulu	2
33. Kurtuluş İlköğretim Okulu	1
34. M. Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu	1
35. M. Akif Ersoy İlköğretim Okulu	4
36. Mehmet Ali Yasin İlköğretim Okulu	1
37. Mehmetçik İlköğretim Okulu	1
38. Mehmet Gedik İlköğretim Okulu	1
39. Melehat Ünügür İlköğretim Okulu	4
40. Milli Zafer İlköğretim Okulu	3
41. Mimar Sinan İlköğretim Okulu	2
42. Mualla Zeyrek İlköğretim Okulu	2
43. Murat Atılgan İlköğretim Okulu	2
44. Mustafa Kemal İlköğretim Okulu	1
45. Namık Kemal İlköğretim Okulu	1
46. Nasrettin Hoca İlköğretim Okulu	1
47. Necatibey İlköğretim Okulu	2
48. 19 Mayıs İlköğretim Okulu	2
49. Org. Halil Sözer İlköğretim Okulu	3
50. Orhan Gazi İlköğretim Okulu	3
51. 30 Ağustos İlköğretim Okulu	1
52. Plevne Özel İdare İlköğretim okulu	1
53. Plt. Bnb. Ali Tekin İlköğretim Okulu	2
54. Porsuk İlköğretim Okulu	3
55. Sami Sipahi İlköğretim Okulu	4
56. Sinan Alaağaç İlköğretim Okulu	1
57. Sultandere İlköğretim okulu	1
58. S. Havva kamışlı İlköğretim Okulu	1

Ek 2 - Devam

59. Şht. Teğmen Subutay Alkan İlköğretim Okulu	1
60. Şeker İlköğretim Okulu	2
61. T.E.İ. Alparslan İlköğretim Okulu	1
62. Ticaret Borsası İlköğretim Okulu	2
63. Tunalı İlköğretim Okulu	2
64. Ülkü İlköğretim Okulu	1
65. Vali B. Günay İlköğretim Okulu	4
66. Vali M. Raif Güney İlköğretim Okulu	2
67. Yrb. M. Yaşar Güllü İlköğretim Okulu	1
68. Yavuz Selim İlköğretim Okulu	1
69. Yenikent İlköğretim Okulu	1
70. 75.Yıl Özel İdare İlköğretim Okulu	1
71. 24 Kasım İlköğretim okulu	2
72. 23 nisan İlköğretim Okulu	1
73. Yunus Emre İlköğretim Okulu	1
74. Ziya Gökalp İlköğretim Okulu	1
75. Zübeyde Hanım İlköğretim Okulu	1
76. İlhan Ünügür İlköğretim Okulu	1

Özel İlköğretim Okulları

77. Atayurt İlköğretim Okulu	1
78. Çağdaş İlköğretim Okulu	1
79. Çağfen İlköğretim Okulu	1
80. Ümit İlköğretim Okulu	1
81. Mat-Fkb Gelişim İlköğretim Okulu	1
82. Yenibinyıl İlköğretim Okulu	1

 Toplam

134

EK 3
ARAŞTIRMA ONAYI

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.26.00.02.070/
KONU : Anket uygulaması.

09.10.01*028083

VALİLİK MAKAMINA

İlimiz Anadolu Üniversitesi Rektörlüğünden alınan 03/10/2001 gün ve 741-3726 sayılı yazıda; Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Remziye ACAR'ın hazırlamakta olduğu "Sosyal Bilgilerde İçeriğin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri" konulu tezle ilgili olarak, yazımız ekindeki listede belirtilen okullarda anket uygulaması için izin istenilmektedir.

Adı geçeninin yazımız ekindeki listede belirtilen okullarda anket uygulaması, anket sonucundan müdürlüğümüze bilgi verilmek kaydıyla uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Mithat ÖZDEMİR
Milli Eğitim Müdürü

OLUR.
03/10/2001
M.Yaşar ÖZGÜL
Vali a.
Vali Yardımcısı

GELEN EVRAK
Keyle Tarih : 12 EKİM 2001
Keyle No : 618

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü	
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	
K. TARİHİ	12 EKİM 2001
K. NO	5858

Sit. G. C. No
12.10.2001

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Senet Sek 4

11

KAYNAKÇA

- Akyüz, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi**. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları 4, 1994.
- Anıl, Handan. “**İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi.**” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,1999.
- Arlı Mine, M. Hamil Nazik. **Bilimsel Araştırmaya Giriş**. Ankara: Gazi Kitabevi, 2001.
- Aydın, Celal, Mahmut Şakiroğlu ve Doğan Aydın. **İlköğretim Sosyal Bilgiler 7**. Ankara: Doğan Yayıncılık, 2000.
- Başaran, İ. Ethem. **Türkiye Eğitim Sistemi**. Ankara: Yargıcı Matbaası, 1996.
- Binbaşıoğlu, Cavit. **Genel Öğretim Bilgisi: Öğretimin İlke Yöntem ve Teknikleri**. Ankara:Binbaşıoğlu Yayınevi,1981.
- Büyükkaragöz, Savaş ve Cuma Çivi. **Genel Öğretim Metotları 7**. Baskı. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları, 1997.
- Can, Gürhan; “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme” **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No:1064, 1998, ss.159-172.
- Candan, Ragıp. “**İlkokul Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Derslerinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi**”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.
- Chen, Kuo-Yen. **An Analysis Of The Nature And Content Of Fifth- And Sixth-Grade Social Studiestextbooks In The Republic Of China**, University of Northern Colorado, Colorado: 1997, ss. 357.
- Çağlar, Adil. “İlkokul 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Üzerine Bazı Görüşler”. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. 4, 1992, ss.15-25.
- _____. “21. Yüzyılda Okulun Değişen Rolü ve Yeni Eğilimlere İlişkin İyimser Bazı Öngörüler.” **21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**. (Editör: Orhan Oğuz) İstanbul: Sedar Eğitim Araştırma Yayıncılık, 2001, ss. 81-94.
- Çilenti Kamuran. **Eğitim teknolojisi ve Öğretim**. Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1984.
- Demirel, Özcan. **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı**. Ankara: Pegem Yayıncılık, 1999.

- _____. **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde program Geliştirme.** Ankara: Pegem Yayıncılık, 1999.
- Demirel, Özcan ve Kamile Ün. **Eğitim Terimleri.** Ankara, 1987.
- Doğan, Hıfzı. **Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı.** Ankara: Önder Matbaacılık, 1997.
- Erden, Münire. **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** İstanbul: Alkim Yayınevi, ?.
- Erden, Münire ve Yasemin Akman. **Eğitim Psikolojisi Gelişim – Öğrenme – Öğretme.** Ankara: 9. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 1996.
- Ertürk, Selahattin. **Eğitimde Program Geliştirme.** Ankara: Meteksan Yayınları No: 94, 1996.
- Fidan, Nurettin ve Münire Erden **Eğitime Giriş.** Ankara: Meteksan Anonim Şirketi, 1994.
- Gardner, William, Abdullah Demirtaş ve Ahmet Doğanay. **Sosyal Bilimler Öğretimi: Öğretmen Eğitimi Dizisi.** Ankara: YÖK/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, 1997.
- Gibson, R. (ed.), **Rethinking the Future,** Nicholas Brely Publications, London, 1998.
- Güler, Şenünver, Ezdihar Karabulut, Samim Kesim ve diğerler. **İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.** İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1998.
- _____, Şenünver, Ezdihar Karabulut, Samim Kesim ve diğerler. **İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.** İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1998.
- Gültekin, Mehmet. **Temel Eğitim İkinci Kademe İçin Alternatif Program Modelleri** Eskişehir: T.C.Anadolu Üniversitesi Yayınları ; No: 1103, 1999.
- Hefny, Mustafa Amine. **A Content Analysis Of The Treatment Of Ancient Egypt İn Selected Secondary Level World History Textbooks.** Wayne State University, 1995, ss. 214.
- Hesapçıoğlu, Muhsin. "Posmodern / Küresel Toplumda Eğitim, Okul ve İnsan Hakları", **21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi.** (Editör: Orhan Oğuz) İstanbul: Sedar Eğitim Araştırma Yayıncılık, 2001, ss.39-80.
- Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler.** Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Limited Şirketi, 1995.
- Kavak, Yüksel; Ergin Ekinci ve Feyyaz Gökçe. **İlköğretimde Kaynak Arayışları.** Ankara: Şafak matbaacılık Limited Şirketi, 1997.

- Kısakürek, M. Ali. "Sosyal Bilgiler Öğretiminin Niteliği, Kapsamı ve Amaçları." **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 196, 1988.
- Kocaoluk, Mehmet Şükrü ve Fatma Kocaoluk. **İlköğretim Okulu Programı 1-8**. İstanbul: Kocaoluk Yayıncılık Sanayi ve Ticaret LTD. ŞTİ., 2002.
- Küçükahmet, Leyla. **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları; No: 137, 1989.
- _____. **Eğitim Programları Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Genişletilmiş 8. baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 1997.
- Luo, Laura Pan. **An Anlysis Of The Treatment Of China In Selected Elementary Social Studies Textbooks In Virginia**. University of Virginia, Virginia: 1996, ss. 93.
- Mao, Weihsun. **World History In China Mainland And Taiwan Secondary School Textbooks: A Historical And Comparative Study**. Stanford University, 1995, ss.132.
- Mager, R. F. (1996b) **Eğitim Amaçlarının Hazırlanması**. İzmir: (Çeviren Osman Yaralıoğlu). New York: Hv. Tek. O. K.lığı Basımevi Gaziemir (Özgün basım 1984).
- Milli Eğitim Bakanlığı. **İlköğretim Okulu Ders Programları**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 2000.
- Milli Eğitim Bakanlığı. "İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı" **Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi**, 2487; Nisan 1998, ss. 532-568.
- Moffat, M. P. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Çeviren: N. Oran. İstanbul: MEB, 1957.
- More, Billie. **Content Analysis Of Seventh-Grade World History / Social Science Textbooks Adopted By The State Of California From 1950 To 1990 For Portrayal African Content**, University of California, Los Angeles: 1996, ss.252.
- Mumcu, Ahmet, Erdoğan Akkan, Aydoğan Köksal ve diğerleri. **Sosyal Bilgiler 1-2-3**. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları; No:1252, 2000.
- Oğuzkan, A. Ferhan. **Orta Dereceli Okullarda Öğretim: Amaç, İlke, Yöntem ve Teknikler**. Ankara:1989.
- _____. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: Türk Dil Kurumu,1974.

- Oktay, Ayla. "21.Yüzyılda Yeni Eğilimler ve Eğitim". **21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi** .(Editör: Orhan Oğuz) İstanbul: Sedar Eğitim Araştırma Yayıncılık, 2001,ss.15-37.
- Önsoy, Rifat. "Cumhuriyetten Bu Yana İlk ve Ortaöğretimimiz ve Bazı Meseleleri." **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 6, 1991, s.1-23.
- Özbaran, Salih. **Tarih ve Öğretimi**. İstanbul: Cem Yayınevi, 1992.
- Özdamar, Kazım, Yavuz Odabaşı, Yaşar Hoşcan ve diğerleri. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No: 1081, 1999.
- Özoğlu, S. Çetin. **Liselerde Sosyal Bilimler Öğretimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları ; No: 1081, 1999
- Özyürek, Mehmet. **Davranış Bilimleri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:44, 1986
- Paykoç, Fersun. **Tarih Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları; No:167, 1991.
- Polat, Kemal. "Ortaokul Milli Tarih Programının Değerlendirilmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- Selvi, Kıymet. **Öğretim Amaçlarının Belirlenmesi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No:1034, 1998.
- Senemoğlu, Nuray. **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**. Ankara: Özsen Matbaası, 1998.
- Sönmez, Veysel. **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**. Genişletilmiş 4. baskı, Ankara: Adım Yayıncılık, 1993.
- _____. **Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Kılavuzu**. Ankara: Pegem Yayınları, 1996.
- _____. **Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Klavuzu**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1997.
- Sözer, Ersan.. "Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri". **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No: 1064, 1998a, ss. 17-39.
- _____. "Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi". **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No: 1064, 1998a, ss. 3-12.

- _____. "Sosyal Bilgiler Öğretiminde İçerik ve Düzenlenmesi". **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No: 1064, 1998a, ss. 61-72.
- _____. "Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlke, Strateji, Yöntem ve Teknikler". **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No: 1064, 1998a, ss. 73-88.
- _____. "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Araç-Gereçler". **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No: 1064, 1998a, ss. 73-88.
- _____. **Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimlerin Öğretimi.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No:1034, 1998b.
- Toklu, Sevinç. "Öğretmen Algısına Göre İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Sorunlar" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- Varış, Fatma. **Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"**. Ankara: Alkım Yayıncılık, 1996.
- _____. **Eğitim Bilimlerine Giriş.** Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1991.
- _____. "Temel Kavramlar ve Program Geliştirmeye Sistemik Yaklaşım", **Eğitim Bilimlerinde Yenilikler.** (Editör Ayhan Hakan) Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1016, 1998, ss 3-15.
- _____. **Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler.** (Editör Ayhan Hakan) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın no: 444, 1991,
- Yalın, Halil İbrahim. **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Limited Şirketi, 1999.
- Yaşar, Şefik. "Çağdaş Bilim Anlayışı," **Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1020, 1998a.
- _____. "Sosyal Bilgilerde Öğretim Etkinliklerinin Planlanması". **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** (Editör: Gürhan Can) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No: 1064, 1998b, ss.143-147.
- Yıldırım Ali, Hasan Şimşek. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** Ankara: Seçkin Yayınları, 1999.
- Zeisel, Hans. **Sosyal Araştırmalarda Sayısal Anlatım.** Çeviren: Onur Kumbaracıoğlu. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları; No: 12, 1982.